

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ**

**Наступність у розвитку словника дітей
старшого дошкільного та молодшого
шкільного віку**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”

Виконала: студентка 2 курсу 261М групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Кравченко Вікторія Олександрівна

Керівник к. пед. н., доцентка Чабан О.В.

Рецензент вчитель початкових класів,
вчитель вищої категорії
гімназії № 6 Херсонської міської ради
Ребенок С.Ю.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ І ПЕРСПЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ СЛОВНИКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
1.1. Психолого-педагогічні засади формування словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.....	6
1.2. Особливості реалізації принципу наступності між дошкільним і початковим навчанням у формування словника.....	9
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА РОЗВИТКУ СЛОВНИКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
2.1. Педагогічні умови використання інноваційної освітньої програми у розвитку словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.....	16
2.2. Організація, зміст та результати експерименту.....	20
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Актуальність дослідження. Упродовж усього життя нам доводиться адаптуватись до різних ситуацій. Коли дитина переступає поріг школи, вона також увесь час адаптується: до дітей, до уроків, до вчителів, до нового режиму дня.

Рух вперед всього суспільства – інтелектуальний потенціал підростаючого покоління, це він забезпечує рух вперед всього суспільства. Тому сучасні шкільні програми до навчання ставлять до педагогів задачу не тільки домагатися засвоєння учнями основ наук, а й всебічно розвивати дітей, вчити використовувати отримані знання на практиці, розширювати їх. Отже, навчити вчитися упродовж всього життя. Усе вищесказане вимагає обов'язкового дотримання загальних дидактичних принципів наступності та перспективності, без яких неможливий успіх та ефективність у процесі навчання. Дана проблема є найбільш важливою на усіх етапах інтелектуального розвитку учнів.

Першою сходинкою, на якій дитина починає навчання – це дошкільний заклад. Починаючи з дошкільного віку, діти поповнюють свою «мовленнєву скриню». У самому кінці дошкільного віку дитина повинна використовувати у своєму мовленні всі частини мови, вживаючи узагальнювальні поняття, класифікуючи предмети відповідно до родових ознак, розрізняючи та пояснюючи полісемантичні слова та вирази, знає, що таке переносне значення слова, повинна вміло добирати синоніми, антоніми до поданих слів, знати, що таке пряме і переносне значення слів, за допомогою вихователя може виконувати прості вправи на деривацію. У своєму мовленні дитина повинна вміти висловлювати свою думку, відстоювати свою точку зору, у спілкуванні з дорослими поступово починає вважати себе повноправним співрозмовником.

Початкова школа – наступний етап у розвитку та навчанні дітей, одне з найголовніших завдань якої – навчити школярів змістовно, граматично

правильно і стилістично вправно висловлювати думки в усній та писемній формах, значно підвищити рівень мовленнєвих умінь, засвоєнню лексичного багатства мови. Одним із провідних завдань розвитку мовлення учнів початкових класів є керування процесом збільшення лексичного складу мовлення у дітей, упорядкування словникової роботи, перехід пасивних лексем у активні.

Проте, шкільна практика показує, що не завжди знання та навички, отриманні в початковій школі, в досить послідовно реалізуються учителями в середній школі. Між тим, за час навчання у початковій школі учні накопичують доволіно багату кількість лексичних фактів, і це накопичене учитель може використовувати при формуванні лексичних понять в наступних ланках освіти.

Важливість встановлення наступності між вказаними етапами здобуття знань визначила **тему** нашої кваліфікаційної роботи «Наступність у розвитку словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана згідно з науково-дослідною темою кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності сучасного педагога дошкільної та початкової освіти» (державний реєстраційний номер 0117U003762).

Мета дослідження – теоретично проаналізувати та експериментально перевірити специфіку впливу наступності у розвитку словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Зробити аналіз методичної та спеціальної літератури з проблеми дослідження.

2. Виявити особливості використання інноваційних технологій в розвитку словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

3. Вивчити стан сформованості словникового запасу у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Об'єкт дослідження – процес формування лексичних знань, умінь та навичок дітей.

Предмет дослідження – методичний інструментарій розвитку словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз і узагальнення наукової і методичної педагогічної літератури з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, аналіз чинних програм;

емпіричні - педагогічний експеримент, бесіда з батьками, педагогами, анкетування;

статистичні - кількісний та якісний аналіз експериментальних даних щодо рівнів розвитку словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Наукова новизна здобутих результатів полягає в розкритті педагогічних засад у формуванні словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, дослідженні наступності сформованості словникового складу лексики при використанні інтегрованого освітнього проекту «Світ чекає крилатих».

Практичне значення дослідження полягає у тому, що визначені педагогічні умови з використанням освітньої програми «Світ чекає крилатих» та представлена методика розвитку словникового запасу дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку можуть бути використані у роботі закладів загальної шкільної та дошкільної освіти.

Апробація дослідження. Матеріали роботи представлено у публікації «Особливості збагачення словникового запасу учнів молодших класів» й обговорені під час 4 Міжнародної науково-практичної конференції «International scientific innovations in human life» (20-22 жовтня 2021 р.

Манчестер, Великобританія). Основні результати дослідження доповідалися на засіданнях кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ І ПЕРСПЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ СЛОВНИКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Психолого-педагогічні засади формування словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку

Реалізація принципу наступності і безперервності освітнього процесу зумовлює специфіку розв'язання комплексних соціально-педагогічних завдань, які постають перед вихователями і вчителями початкової школи. Саме наступність, відповідно до діючого закону України «Про освіту», є першочерговою та обов'язковою складовою безперервності освіти, яка повинна забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на усіх ланках освіти.

Достатній словниковий запас – це показник оволодіння мовою як засобом спілкування. «Бідність словника дитини породжує одноманітність мовлення і робить його незрозумілим для слухачів, мова знаходиться в кайданах завчених рядків; школяр не може переставити двох слів, не може замінити одне слово іншим», – так висловлювався видатний педагог Костянтин Ушинський [5].

Вивченням специфіки психолого-педагогічних засад роботи у процесі збагачення словника учнів займалися такі вчені: Лев Виготський, Ганна Сніткіна та ін. Ганна Сніткіна виявила напрями асоціювання слів у дітей-першокласників. Шляхи збагачення словника дітей дошкільного віку досліджували Алла Богуш, Ольга Колеснікова, Борис Пасов, Валентина Царькова вивчали залежність рівня мотивації від застосування ігрових прийомів. Відомі вчені Костянтин Ушинський та Дмитро Тихомиров на початковому етапі вивчення української мови досліджували необхідність словникової роботи.

Працюючи над збагаченням лексичного запасу молодших школярів,

вчитель повинен бути добре обізнаним з віковими особливостями мовленнєвої діяльності учнів. Діти приходять до школи з різним запасом слів, значення яких їм відомі. Першокласники, які оволоділи певною кількістю слів рідної мови, повноцінно сприймають, а отже, розуміють звернене до них мовлення. Ці діти без особливих труднощів висловлюють власні думки [1, с. 170].

З приходом дитини з дошкільного закладу до школи починається цілеспрямований процес удосконалення дитячого мовлення на лексичному рівні. Щоб правильно організувати роботу над збагаченням словника учнів потрібні наукові знання про стан та перспективи, та особливості розвитку лексичного запасу молодшого школяра.

На нашу думку, саме підготовка учнів до життя, творчості, праці закладається в загальноосвітній школі. Тому сучасна школа являє собою необхідний ланцюг середньої обов'язкової освіти, яка міцно пов'язана з попереднім та з наступними етапами.

У системі загальної середньої освіти початкова школа займає важливе місце, вона є основою – фундаментом, на якому будуються усі інші складові цієї системи. Із якої виходе і специфіка початкового навчання, і навчально-виховні задачі, і конкретні завдання навчання кожного навчального предмета, які вирішує саме ця ланка освіти.

До початкової школи немає вимог у формуванні фундаментальних знань – ставиться лише задача підготовки учнів до подальшого їх засвоєння. Саме на початковому етапі має бути виконана основна частина роботи з формування вміння вчитися.

Початкова освіта повинна: закласти основи світогляду учнів, сформувати їх діалектичне мислення, здатність засвоєння системи основних понять науки, використовувати навчальний матеріал та весь процес навчання для розвитку інтересу до пізнання нового, підготувати учнів до успішного навчання на наступному етапі – середньої школи.

Для збереження потреби в накопиченні знань у учнів протягом усього навчання в школі необхідна наступність в формах та методах навчання при

переході учнів з початкової школи в середню, перспективність у викладанні навчального матеріалу, єдність вимог до учнів. Дотримання цих принципів у навчанні шкільних предметів – запорука ефективного та успішного засвоєння знань, набуття міцних знань та навичок.

Наступність у навчанні, зокрема в розширенні словникового запасу, складається в установленні необхідного зв'язку та правильного співвідношення між частинами навчального матеріалу на різних ступенях його навчання [14, с.48]. Принцип наступності у розвитку словника дітей включає у себе наступне: нові слова мають використовуватися паралельно з уже відомими; словник, який постійно поповнюється, повинен здійснювати перспективний характер; в конкретних умовах навчання повинна бути необхідність для розвитку словника учнів.

Отже, вищесказане дозволяє визначити головну функцію наступності – зв'язок отриманих знань з тими, які вже наявні в свідомості учня. Якщо саме такий зв'язок встановити неможливо, то знання будуть недоступні.

Виходячи з цього, можна визначити такі завдання із забезпечення наступності у словниковій роботі:

- полегшити перехід учнів з молодшої ланки освіти в середню;
- створити сприятливий мікроклімат для того, щоб учні у повній мірі змогли застосувати знання, вміння, навички, отриманні в початковій школі;
- полегшити процес адаптації учнів до нових умов;
- установити дружні відносини, творчу співпрацю учителів молодших класів та учителів старших класів [9, с.86].

Наступність відбувається при переході від одного уроку до наступного, від одного року навчання до іншого. Вона характеризується осмисленням пройденого на новому, більш високому рівні, підкріпленням набутих знань новими, розкриттям нових зв'язків, завдяки чому якість знань, умінь та навичок підвищується.

Наступність властива навчальним планам загальноосвітньої школи, що забезпечує певний об'єм знань у відповідних класах та можливості для продовження навчання.

1.2. Особливості реалізації принципу наступності між дошкільним і початковим навчанням у формування словника

Наступність між дошкільною та початковою ланками розглядається на сучасному етапі як одна з умов безперервної освіти дитини. Однак це не означає, що основна мета дошкільної освіти – це підготовка до школи. На жаль, сьогодні багато авторів розглядають проблему доцільного відбору змісту дошкільної освіти як більш раннє вивчення програми першого класу і зводять цілі безперервної освіти до формування вже в дошкільному дитинстві знань, умінь і навичок з різних наукових галузей. В цьому випадку спадкоємність між дошкільним і молодшим шкільним віком визначається не тим, чи розвинені у майбутнього школяра якості, необхідні для здійснення нової діяльності, сформовані передумови діяльності вчення, а тільки тим, чи готовий він до вивчення рідної мови, математики, навколишнього світу.

Наступність – необхідний зв'язок між новим і старим в процесі розвитку, одна з найбільш істотних рис закону заперечення. Правильне розуміння процесів наступності має особливе значення для аналізу закономірностей розвитку того чи іншого процесу. Таким чином, наступність – це не тільки підготовка до нового, а й збереження старого, зв'язок між новим і старим як основа поступального розвитку процесу. Для освітнього процесу теоретична розробка поняття наступності є, найважливішою проблемою, яка випереджає власне побудова систем взаємопов'язаних освітніх ланок. Основні завдання, які потребують вирішення на даному етапі, можна охарактеризувати наступним чином. Визначення загальних і специфічних цілей освіти на кожному з даних ступенів і визначення на основі їх поступального взаємозв'язку спадкоємних цілей (що зберігаються і розвиваються на обох етапах). Побудова на цій основі єдиної взаємозалежної і узгодженої методичної системи освіти (її цілей, завдань, змісту, методів, засобів, форм організації) з обґрунтуванням

спадкоємних зв'язків цих параметрів на різних вікових етапах.

Дошкільний вік має особливе значення для подальшого розвитку людини. Саме в цьому віці у дітей формуються риси майбутньої особистості, закладаються основи самосвідомості і світовідчуття, відбувається загальний психічний розвиток, дошкільнята набувають необхідного досвіду для подальшої життєдіяльності, накопичують враження від пізнання світу, в цей період відбувається інтенсивне становлення пізнавальної активності. Таким чином, спостерігається розвиток всіх сфер дитини: особистісної, мотиваційної, емоційної, когнітивної.

Конкретизація принципу наступності для дошкільної та початкової освіти дозволяє сформулювати його наступним чином: освітній процес на етапі дошкільної та початкової освіти повинен забезпечити плавний, природний перехід дитини від позиції дошкільника до позиції молодшого школяра. Тому в педагогічній літературі наступність дошкільного закладу і початкової школи традиційно визначаються як двосторонній зв'язок, що передбачає, з одного боку, спрямованість навчально-виховної роботи в дитячому садку на ті вимоги, які будуть пред'явлені дітям в школі, а з іншого – орієнтир, опора вчителя на досягнутий старшими дошкільниками рівень розвитку, на знання, навички і досвід дітей [1, с. 187].

У реалізації принципу наступності виділяють два підходи – функціональний і системний. Функціональний підхід наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку реалізується на практиці двома шляхами. Перший ґрунтується на тактиці форсування темпів дитячого розвитку і полягає в прямому пристосуванні соціально-педагогічних завдань дошкільної освіти до вимог школи. Другий передбачає подальший розвиток в початковій школі тих елементарних знань, умінь і навичок, з якими дитина приходить в школу.

Реалізація принципу наступності на основі функціонального підходу викликає серйозні негативні наслідки і призводить до нівелювання цінностями дошкільного та молодшого шкільного віку. При системному підході спадкоємність розглядається як взаємозв'язок між ступенями єдиної

системи «дошкільна освіта – загальноосвітня школа», завдяки чому забезпечується цілісний розвиток особистості дитини.

Зокрема, це стосується організації передшкільної освіти – сполучного ланцюжка між дошкільною та початковою освітою для забезпечення єдиного рівня підготовки дітей, що йдуть в школу. Адекватний віковим та індивідуальним можливостям гармонійний розвиток дитини-дошкільника дозволить їй бути успішною в школі. За визначенням А. М. Богуш, передшкільна освіта – це проміжна ланка між дошкільною та початковою освітою; вона асоціює спеціальну (засвоєння знань, умінь і навичок) і загальну (готовність дітей до навчання в школі) підготовку з усіма її компонентами (мотиваційним, вольовим, комунікативним, мовним, фізичним) [4, с. 7]. Передшкільна освіта – відкрита педагогічна система. Вона включає інтегративні зв'язки з усіма учасниками цілісного навчально-виховного процесу – педагогами, вихованцями, батьками. Це дає можливість постійно вдосконалювати зміст, цілі, методи, технології реалізації освітніх шляхів впливу на дітей дошкільного віку, якість системи дошкільної освіти та перспективні напрями їх розвитку. Мета передшкільної освіти – створити умови для забезпечення рівних можливостей дітей, що йдуть до школи.

А. Богуш наводить такі принципи наступності між дошкільним початковим навчанням у формування словника:

1. Принцип гуманізації та демократизації, який вимагає, щоб вся робота сім'ї, дошкільного закладу і школи була підпорядкована особистісно-орієнтованому розвитку словникового запасу дитини;

2. Принцип суб'єктності і модальності для організації взаємодії в педагогічному процесі організації передшкільної освіти є базовим. Цим принципом визначаються місце вчителя і учня, вихователя і дитини в процесі формування лексичного складу мови як суб'єктів цих відносин;

3. Принцип безперервності. Безперервність проявляється в особистісних досягненнях дитини в процесі взаємодії сім'ї, дошкільної установи і школи як цілісного виховного процесу в межах кожного вікового

етапу збільшення кількості вживання нових слів;

4. Принцип комплексності та інтеграції дошкільної та початкової освіти передбачає єдність біологічних, соціальних, педагогічних, психологічних і вікових змін, які постійно відбуваються в навчально-виховному процесі. Це сприяє ефективній організації дошкільної та початкової освіти на основі взаємодії, завдяки чому відбувається індивідуальний розвиток особистості, збільшується активне мовлення, розширюється словниковий запас, формується мовленнєва компетентність дошкільнят;

5. Принцип інновацій є одним з провідних в організації навчально-виховного процесу. Навчально-виховний процес, відбувається на основі спеціально організованої суб'єкт-суб'єктної взаємодії [4. с.7].

У взаємодії досягається єдність усіх чинників педагогічного процесу, в центрі якого дитина. Варто зауважити, що у формуванні словникового запасу слів важливу роль відіграє спадковість, а також специфіка взаємодії сім'ї, дошкільної установи, школи, що можливо досягти лише при дотриманні комплексності та інтеграції дошкільної, передшкільної і початкової освіти, а також відповідність вимогам безперервності, суб'єктності і модальності в їх взаємодії.

Готовність дитини до школи трактується в сенсі формування елементів навчальної діяльності дитини в дошкільний період, до того, як вона безпосередньо зіткнеться з щоденною необхідністю застосовувати ці вміння в процесі навчання. Це погляд методолога і дидакта. Цю сторону проблеми педагоги дошкільної освіти ще тільки починають помічати, причому на сьогодні абсолютно не вирішено питання про те, хто має вирішувати питання формування словника дитини – дошкільні вихователі чи вчителі початкових класів. У Концепції безперервної освіти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку позначені спільні цілі безперервної освіти на дошкільному етапі: виховання моральної людини; збереження і підтримка індивідуальності дитини, фізичний і психічний розвиток дітей, формування зв'язного мовлення та словникового запасу. Знання, вміння і навички

розглядаються в системі безперервної освіти в якості найважливішого засобу розвитку дитини. Крім психологічної готовності до школи, дослідники виділяють рівень розвитку мови. Р.С. Немов стверджує, що мовна готовність дітей до навчання насамперед проявляється в їх умінні користуватися своїм словниковим запасом слів для довільного управління поведінкою і пізнавальними процесами. Не менш важливим є розвиток лексики як засобу спілкування і передумови засвоєнню письма. Цю функцію мови слід розвивати протягом середнього і старшого дошкільного дитинства, так як розвиток писемного мовлення істотно визначає прогрес інтелектуального розвитку дитини. До 6 - 7 років з'являється і розвивається більш складна самостійна форма мови – розгорнуте монологічне висловлювання. До цього часу лексикон дитини складається приблизно з 14 тисяч слів. Вона вже володіє слово виміром, правилами складання речення. Мова у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку розвивається паралельно з удосконаленням мислення, особливо словесно - логічного, тому, коли проводиться психодіагностика розвитку мислення, вона частково зачіпає мову, і навпаки: коли вивчається мова дитини, то в одержуваних показниках не може не відбитися рівень розвитку мислення. Повністю розділити лінгвістичний і психологічний види аналізу мови не можливо, як і окремо провести психодіагностику мислення й мови. Справа в тому, що мова людини в її практичному вигляді містить в собі як мовне (лінгвістичне), так і людське (особистісне психологічне) начала.

У пізнавальному плані дитина до вступу в школу вже досягає досить високого рівня розвитку словникового складу, що забезпечує вільне засвоєння шкільної навчальної програми. Крім розвитку пізнавальних процесів: сприйняття, уваги, уяви, пам'яті, мислення й мови, в психологічну готовність до школи входять сформовані особистісні особливості. До вступу в школу у дитини повинні бути розвинені самоконтроль, трудові уміння і навички, вміння спілкуватися з людьми, рольова поведінка. Для того, щоб дитина була готова до навчання і засвоєння знань, необхідно, щоб кожна з названих характеристик була у неї досить розвинена, в тому числі і рівень

розвитку словникового запасу мови. У дошкільному віці в основному завершується процес оволодіння мовою: до 7 років мова стає засобом спілкування і мислення дитини, також предметом свідомого вивчення, оскільки при підготовці до школи починається навчання читанню та письму; розвивається звукова сторона мови. Молодші дошкільники починають усвідомлювати особливості своєї вимови, завершується процес фонематичного розвитку; розвивається граматичний лад мови. Дітьми засвоюються закономірності морфологічного порядку і синтаксичного. Засвоєння граматичних форм мови та придбання більшого активного словника дозволяють наприкінці дошкільного віку перейти до конкретності мови. Таким чином, високі вимоги життя до організації виховання і навчання інтенсифікують пошуки нових, більш ефективних психолого-педагогічних підходів, націлених на приведення методів навчання у відповідність з психологічними особливостями дитини. Тому проблема психологічної готовності дітей до навчання в школі отримує особливе значення, так як від її рішення залежить успішність подальшого навчання дітей у школі.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ СЛОВНИКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Педагогічні умови використання інноваційної освітньої програми у розвитку словника дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку

Інтегрована освітня система відповідно до Державного стандарту освітньої системи Базової середньої освіти для дошкільної і початкової ланками освіти, яка реалізує освітній проєкт «Світ чекає крилатих» (науковий керівник – Л. Попова, науковий консультант – А. Цимбалару) розроблена за сприяння Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (директор О. Топузов). У цій системі максимально збережені усі наукові ідеї, напрацювання і методичні знахідки інтегрованою освітньою системою А.Цимбалару. Змістовий компонент освітньої системи розроблено на засадах компетентнісного, особистісно-зоорієнтованого, діяльнісного, інтегрованого підходів. Це дало змогу скорегувати його з процесуальним складником. Зокрема, визначити оптимальний і доцільний дидактичний інструментарій для розвитку творчості, ініціативності учнів для формування у них умінь продуктивно працювати з інформацією, аргументовано висловлювати власні думки, зважаючи на ситуацію спілкування, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики й ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми, і співпрацювати для досягнення спільного успіху, проєкт не ігнорує знаннєвий складник. Здобуті учнями знання стають основою для формування вмінь і навичок, набуття ними досвіду, розвитку системи цінностей. Крім того, змінюється функція здобування знань, учні не накопичують їх, а засвоюють, одночасно визначають способи застосування.

На першому місці у проєкті А.Цимбалару стоїть здоров'я дитини. Тому в змісті, форм і методів навчання враховано, передусім, індивідуальні,

вікові й психологічні особливості учнів. У впровадженні інтегрованих навчальних предметів і застосування міжпредметних зв'язків дасть змогу ознайомити дітей із основними чинниками, що можуть загрожувати безпеці і здоров'ю, і їхнім, і інших осіб, а також способами убезпечити життя.

У змісті навчальних проєктів закладено основу для формування вмінь сприймання ситуаційно-виправданого рішення, під час добирання засобів зміцнення та збереження здоров'я у розвитку позитивного ставлення до здоров'я як до цінності.

Наступність між початковою та загальною середньою освітою реалізовано і застосування через здоров'язбереження під час вивчення всіх навчальних предметів.

Позитивно зарекомендувала себе практика застосування зошитів-посібників, про що переконливо свідчать результати опитування і представників учительською, і батьківської спільнот. Продовжуючи цю практику, позбавляючи в такий спосіб дітей важких наплічників, що особливо важливо в період їх фізичного розвитку, зокрема формування поведінки. Справді, навчатися легше, коли навчаєшся цікаво. І вможлиблює це навчальні посібники, укладені на засадах компетентнісного, діяльнісного і особистісно-зоорієнтованих підходів. Персонажі, разом із якими, учні і учениці розкриватимуть таємниці науки, робитимуть відкриття, і не лише самі навчатимуться цікаво і пізнавально, а й навчатимуть інших.

Під час розроблення навчальних зошитів-посібників, одним із завдань було визначено збереження наступності і перспективності в засвоєннях учнями і ученицями термінології, лексики. Програма розширює їхній словниковий запас щозаняття, збагачує, установлює логічні зв'язки між термінами. Навчання цікаве й тоді, коли бачиш його результат, можеш на основі аналізу власної діяльності, оцінити себе. Тому програма продовжує поєднувати рефлексійну діяльність і самооцінювання, поступово вводячи взаємооцінювання. Крім цього, залишаються зрозумілі критерії самооцінювання, які, доречі, схожі із критеріями оцінювання. Система оцінювання, яка була розроблена авторами проєкту, передбачає поступовий

перехід від рівневого оцінювання до бального.

Системна проектна діяльність у початковій школі дала позитивні результати. Учні й учениці продуктивно взаємодіють під час різних видів діяльності, інтегрують знання з різних навчальних предметів, структурують здобуту інформацію, упевнено репрезентують свої проекти. Тому і в середній школі продовжують поєднувати проектну діяльність із дослідницькою, і робимо це в межах соціокультурних тем. Привертаємо увагу до того, що проектна діяльність учнів і учениць відбувається розосереджено, заняття щотижня, а захист виконаних проектів – під час проектних занять. Тематика проектів, а також їхні умови спонукають здобувачів освіти до вивчення довкілля, визначення способів розв'язання актуальних проблем, розвінчування міфів, спростування хибних тверджень, експериментування, перевірки припущень, встановленню причинно-наслідкових відношень, аргументованого обґрунтування, продуктивної взаємодії в команді. До того ж, передбачення залучення дітей, їхніх родин, учителів до різноманітних проектів, спрямованих зокрема, на популяризацію читання. Не забуваємо і про родину, вона активна учасниця освітнього процесу, і наша союзниця, і наша порадиця. Продовжуємо започатковану у 1-4 класах авторської сторінки в зошиті, на які дорослі члени родини матимуть змогу не лише визначити зростання дитини, а й звернутися до вчителя із запитаннями, обговоренні ідей і порад, надання відповідей на запитання, пов'язаних з організацією навчання і дозвілля дітей. тощо відбуватиметься на батьківському форумі, запрошення представників батьківської спільноти брати активну участь в авторських днях, а ще у проектах і іграх, виставах, спортивних змаганнях, ознайомлення дітей із світом професій. На нашу думку, родина натхненно долучиться до шкільного життя дітей. На окрему увагу заслуговує підготовлене навчально-методичне забезпечення освітнього процесу. Результат успішної співпраці працівників наукової спільноти і вчительства. Автори проекту «Світ чекає крилатих» синтезували сучасні педагогічні технології, нагромаджений упродовж багатьох років педагогічний досвід,

перевірені часом наукові здобутки і останні відкриття в різних галузях знань.

Складниками навчально-методичного комплексу є програми, розроблені відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, календарно-тематичне планування, у якому не лише розплановано послідовність вивчення розділів, а й визначено напрями інтеграції.

У методичних рекомендаціях подано коментарі до опанування певних тем, приклади виконання вправ, відповіді на най поширені запитання, додаткові вправи і завдання. Зошити-посібники містять необхідний навчальний матеріал кожного заняття, також передбачають щотижневу організацію проектну діяльність, уможлиблюють взаємооцінювання дітьми навчальної діяльності. Крім цього, зміст навчальних посібників дає змогу ефективно організувати диференційоване індивідуалізоване навчання, а мультимедійний супровід – урізноманітнити проведення занять.

Учителі, які вирішують працювати за запропонованою системою матимуть змогу в онлайн-режимі одержувати кваліфіковану допомогу в організації навчання або виховної роботи, взяти участь в удосконаленні розробленого інструментарію. Запроваджено щотижневий авторський день. Цього дня вчителі певного навчального предмета матимуть змогу поставити запитання, дати пораду, обговорити варіативну змісту занять, запропонувати тематику проектів, поділитися досягненими результатами, тощо. Особливу увагу вчительства привернули до підвищення своєї кваліфікації.

Мовно-літературну галузь репрезентовано такими методами: українська мова, література й англійська мова. Їх мета – формування компетентного мовця й читача деталізовано в розроблених програмах. Наприклад, програма з української мови складена за принципами системності, лінійності й концентричності. Це дасть змогу показати учням взаємозв'язок між усіма рівнями мовної системи, сформувати в них уміння сприймати, інтерпретувати висловлення різних жанрів, застосовуючи в мовленнєвій практиці виправдані мовні засоби, дискутувати, обстоюючи

аргументовано свою думку, ініціювати спілкування, і брати в ньому участь, створювати комфортне мовне середовище, протистояти мовній агресії та маніпуляціям.

Метою навчального предмета «Література» - визнано ознайомлення учнів із основними літературними здобутками, митців класичної та сучасної художньої літератури в площині загальної літературної, художньо-естетичної і літературознавчої проблем, спрямованих на розвиток гармонійної особистості, здатної креативно мислити, творчо самореалізовуватися, формувати гуманістичний світогляд на національних і міжкультурних орієнтирах. Пропоновано добір творів української та зарубіжної літератури, окликаний зорієнтувати вчителів словесників у площину загальнолітературних новітніх, художньо-естетичних і літературознавчих проблем. Бо твори для дитини, чи про неї – це, насамперед, художнє літературне явище письменницько-авторський продукт, створений за рецептами загальнолітературно-творчих законів.

2.2. Організація, зміст та результати експерименту

Проблема формування словникового запасу займає найважливіше місце в сучасній педагогіці, логопедії, а питання про стан словника і про методику його розвитку є одним з актуальних питань.

Словник – один з компонентів мовленнєвого розвитку дитини. Оволодіння словником є важливою умовою розумового розвитку, оскільки зміст історичного досвіду, що привласнюється дитиною в онтогенезі, узагальнено і відображено в мовній формі і перш за все в значеннях слів. Засвоєння словника вирішує завдання накопичення і уточнення уявлень, формування понять, розвитку змістовної сторони мислення. Багатий словниковий запас дитини відіграє величезну роль для повноцінного розвитку. Збагачення словникового запасу є необхідною умовою для розвитку комунікативних умінь дітей. Відомо, що збагачення словникового запасу у дітей дошкільного віку формується за рахунок пізнання

навколишньої дійсності, предметного світу. Чим більше дитина пізнає навколишній світ, тим більше стає її словниковий запас.

Одним з найважливіших засобів розвитку словника дітей дошкільного віку є гра. Гра – це спосіб, завдяки якому дитина може виразити свої емоції, розкрити свій внутрішній світ. Для дітей гра – це засіб пізнання навколишнього світу, і найдоступніша форма діяльності. Гру як провідний вид діяльності дитини розглядали багато вітчизняних вчені: Л.С. Виготський, Я.Л. Коломінський, Д.Б. Ельконін, О.М. Леонт'єв. Ще К.Д. Ушинський писав про гру: «Для дитини гра – дійсність, і дійсність набагато цікавіша, ніж та, яка її оточує ...».

У сучасній педагогічній науці, методиці викладання української мови дидакти, лінгвісти, методисти розглядають словникову роботу як педагогічну діяльність, що покликана забезпечити якнайкращого засвоєння у рідної мови. Автори методики «Світ чекає крилатих» під розвитком словника розуміють тривалий процес кількісного нагромадження слів, освоєння їх соціально закріплених значень і формування на цій основі необхідних вмінь використовувати їх у визначених умовах спілкування [6, с. 67].

Завдяки мові люди спілкуються, пізнають навколишній світ. У лінгвістиці виділяють внутрішню і зовнішню мову. При спілкуванні люди використовують усне і писемне мовлення. Із зовнішньої мови розвивається мова внутрішня (мова -«думання»), яка дозволяє людині мислити на базі мовного матеріалу. Лексичний запас будь-якої людини постійно розвивається, удосконалюється, збагачується, починаючи з дошкільного віку. Сприяє розвитку словника психічне здоров'я дитини, нормальний розвиток усіх психічних процесів (уваги, пам'яті, уяви, мислення), а також її фізичний стан [1, с. 55].

Мовлення відіграє важливу роль у становленні особистості дитини. Це універсальний засіб пізнання світу й налагодження спілкування з оточенням. Що старшою стає дитина, то більшого значення набуває в її житті мовлення. Ось чому настільки важливо накопичувати словниковий

запас ще в дошкільному віці, провести відповідну роботу в початковій школі, а згодом – у середній.

Сьогодні прийнято виділяти чотири основні завдання розвитку словника дітей дошкільного віку:

1. Збагачення словника новими лексичними одиницями; засвоєння дітьми раніше невідомих слів, а також відкриття нових значень деяких слів, уже наявних у їхньому лексиконі. В першу чергу, збагачення словника відбувається за рахунок загальноповсякденної лексики (назви предметів, ознак і якостей, дій, процесів та ін.).

2. Закріплення й уточнення словника. Необхідність цього завдання пояснюється тим, що у дітей слово не завжди пов'язане безпосередньо з предметом. Діти часто не знають точного найменування предметів. Тому сюди входять поглиблення розуміння вже відомих слів, наповнення їх конкретним змістом, на основі точного співвіднесення з об'єктами реального світу, подальшого оволодіння узагальненням, яке в них виражено, розвиток вміння використовувати в мовленні загальноповсякденні слова.

3. Активізація словника. Засвоєвані дітьми слова діляться на дві категорії: пасивний словник (слова, які дитина розуміє, пов'язує з певними уявленнями, але не вживає) і активний словник (слова, які дитина не тільки розуміє, але активно, свідомо при всякому зручному випадку вживає в мові). При роботі над розвитком словника середніх дошкільнят важливо домагатися того, щоб нове слово увійшло в активний словник дітей. Такого результату можна досягти тільки в тому випадку, якщо нове слово буде закріплено і відтворено ними в мові. Словникова робота повинна збагачувати ерудицію дітей, виховувати в них інтерес до слова, до мови, формувати національну свідомість.

Експериментальним майданчиком була обрана Херсонська початкова школа №7. На території навчального закладу знаходиться: спортивний майданчик; ігрові майданчики. У приміщенні знаходиться: музична зала;

фізичний зал; актовий зал; кабінет директора, заввуча, психолога, медичного працівника; їдальня.

У дослідженні брали участь дві групи учнів дошкільного віку – 44 дітей, віком від 5 до 6 років. Дітей поділили на експериментальну і контрольну групу (по 22 дитини у кожній групі). Експериментальна робота проводилась упродовж місяця, діти з двох груп тричі на тиждень активно приймали участь у експерименті.

Для обстеження словника дітей дошкільного віку під час експерименту було застосовано:

- Бесіди з вихователями, батьками, логопедом.
- Обстеження словникового запасу [13] (Додаток А).
- Проведення лексичного аналізу мови художнього твору(Додаток Б).
- Виявлення невідомих слів і висловів, добір синонімів, з'ясування їхніх смислових відтінків, добір антонімів, аналіз зображувальних засобів мови художнього тексту, виконання завдань на добір слів з певним значенням.
- Обстеження граматичного ладу мовлення.

Для того, щоб експериментальний процес проходив успішно, було дотримано певних педагогічних умов:

- 1) забезпечено емоційно-сприятливу атмосферу;
- 2) створено ігрове середовище;
- 3) організована самостійна робота с картинками [20].

Завданнями експериментального дослідження були:

- активізувати розумові здібності дитини, її уяву, мислення, пам'ять, увагу, формувати адекватне ставлення до явищ суспільного життя, природи, предметів довкілля, систематизувати та поглиблювати знання;
- привчати дітей мислити, використовувати отримані знання у різноманітних умовах у відповідності з поставленим завданням;
- розвивати зв'язне мовлення, уточнювати та активізувати словник дітей, сприяти виправленню мовних помилок, вправляти дітей у вживанні раніше набутих слів, виразів;

- виховувати уміння підпорядковувати свої дії правилам гри, справедливість, дружні стосунки.

Власне констатуючий експеримент передбачав вирішення таких завдань:

— визначення критеріїв і показників розвитку словникового запасу, лексичної та граматичної складових мовлення, сформованості фонематичного сприймання у дітей старшого дошкільного віку.

За результатами діагностики виявляються 4 рівня розвитку мовлення дітей: високий, середній, нижче середнього, низький. Дані рівні сформованості мовлення дітей здатні найбільш повно відобразити набір знань, умінь і навичок, які повинно набути дитина в результаті освоєння освітньої програми.

Критерії діагностики словникового запасу:

- рівень сформованості словникового запасу;
- предметний словник (володіння узагальнюючими словами, розуміння частин предметів);
- розуміння смислових відтінків значень дієслів, утворених афіксальних способом (за допомогою прийменників, які надають словами різні відтінки);
- вміння підбирати слова, що позначають якість дії;
- словник ознак;
- розуміння ознак предмета, виявлення розуміння відтінків значень синонімів - прикметників, виявлення розуміння переносного значення прикметників.

Критерії діагностики звукової культури мовлення:

- вміння виділяти певний голосний / приголосний звук з ряду запропонованих звуків;
- визначення послідовності звуків у слові;
- визначення приголосного / голосного звуку в слові;
- визначення місця звуку в слові (початок, середина, кінець);
- вміння диференціювати звуки близькі за звучанням;

- сформованість слухової уваги, сприйняття і вміння відтворювати складові ряди в заданій послідовності;
- вміння ізольовано вимовляти слова різної складової структури;
- вміння повторити слова, зберігаючи вірність складової структури;
- вміння диференціювати слова, близькі за звучанням;
- сформованість слухового уваги, сприйняття і вміння правильно відтворити запропоновані слова в заданій послідовності;
- сформованість вміння вимовляти слова різної складової структури в пропозиціях;
- перевірка рівня сформованості фонематичного слуху і вміння виконувати звуковий аналіз слова.

Критерії діагностики граматичної будови мови:

- розуміння і використання простих і складних прийменників;
- вміння утворювати іменники в однині і в множині;
- утворювати іменники множини в називному і родовому відмінку;
- сформованість вміння утворювати іменники з зменшувально-пестливим суфіксом;
- перевірка рівня узгодженості іменників зчислівниками;
- вміння узгоджувати іменники з прикметниками;
- виявлення вміння узгоджувати в мові займенники та дієслова;
- сформованість правильного вживання відмінкових форм іменників;
- узгоджувати числівники з іменником [7,с.17].

За результатами проведеного констатувального етапу експерименту виявилось, що на високому рівні розвитку розмовного мовлення було всього по 0,8% дітей в обох групах; достатнього рівня досягли 17% старших дошкільників експериментальної і 18% - контрольної груп; на задовільному рівні знаходилося 42% дітей експериментальної і 40% - контрольної груп і на низькому рівні – 40,2% і 41,2% дітей відповідно (Таблиця 2.2.1).

Виконання завдань оцінювалося відповідними балами залежно від рівня. В процесі констатувального експерименту був проведений діагностичний зріз з розвитку словника 44 дітей, отримані, узагальнені і обчислені результати виконання завдань відобразили в таблиці (Таблиця 2.2.1.).

Таблиця 2.2.1. Рівні розвитку словника дітей старшого дошкільного віку (%)

(констатувальний етап)

ГРУПА	Р І В Н І							
	Високий		Достатній		Задовільний		Низьки	
	КЕ	ПЕ	КЕ	ПЕ	КЕ	ПЕ	К	ПЕ
ЕГ	0,8	30	17	4	42	22	4	0,2
КГ	0,8	10	18	2	40	40	4	1,2

Отже, констатувальний етап експериментального дослідження виявив недостатній рівень розвитку словника у дітей старшого дошкільного віку. Це свідчить про необхідність організації роботи з розвитку словникової роботи засобами та прийомами на формування складових мовлення.

Наступний етап в експерименті був формувальний. Метою формувального етапу педагогічного експерименту було організувати роботу старших дошкільників з використання певних дидактичних вправ з картинками. Тривалість такого заняття не більше 30-35 хв. Наприклад, “Знайди маму”, “Чиї діти”, “Чий хвіст”, “У кого хвіст”, “Де що лежить?”, “З ким розмовляє хлопчик?”.

Метою розвивально - корекційної роботи в експериментальній групі було:

- розширення й активізування словникового запасу дітей;
- розвививання головної функції мовлення – комунікативність;

ЕГ	30	50	44	45	22	4	4	1
КГ	10	13	26	30	40	37	24	20

Як свідчить таблиця, позитивні зміни в розвитку словника дітей дошкільного віку ми спостерігаємо в обох групах, а в експериментальних групах діти мають значно вищі результати. Так, якщо на формувальному етапі на високому рівні розвитку словника було виявлено 30% (ЕГ) та 10% (КГ) дітей в групах, то на прикінцевому етапі високого рівня досягли 50% дітей (у КГ – 13%), на достатньому рівні стало в ЕГ 45% (було 44%), у КГ – 30% (було 26%), на задовільному рівні залишилося в ЕГ 4% дітей (було 22%), у КГ – 37% (було 40%) і на низькому рівні перебувало лише 1% старших дошкільників ЕГ (було 4%) і 20% - КГ (було 24%).

До кожного критерію і показника було дібрано серію діагностувальних завдань (вправ), спрямованих на виявлення вихідних рівнів розвитку словника дітей: високий, достатній, задовільний, низький. На початку формувального етапу на високому рівні розвитку словника було 30 % дітей в ЕГ, та 10% - в КГ, на достатньому рівні 44 % дітей експериментальної і 26 % - контрольної груп. На задовільному рівні знаходилося 22% дітей експериментальної і 40% - контрольної груп і на низькому рівні – 4% і 24% дітей відповідно.

Згідно результатів передостаннього етапу дослідження, діти експериментальної групи досягли високого (50 %) і достатнього (45 %) рівнів розвитку словника. У контрольній групі у дітей відбулися позитивні зміни у розвитку словника. Переважна більшість дошкільників залишилася на задовільному (37 %) рівні, високого рівня досягли тільки 13 % дітей.

Проведення формувального етапу педагогічного експерименту показали, що інтегрована програма «Світ чекає крилатих» сприяє кращому розвитку словника дітей старшого дошкільного віку.

Спостерігаючи за дітьми експериментальної групи було помітно, що дітям подобається працювати з журналами-зошитами, вони включаються у

роботу, поводять себе зосереджено, спокійно, виявляють інтерес до роботи у парах. У дітей розширився словниковий запас, налагодилися взаємовідносини з іншими дітьми, стабілізувався емоційний стан тощо. Порівняльні якісні показники мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку на кінцевому етапі дослідження подано в таблиці 2.2.3.

Таблиця 2.2.3.

Показники мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Показники компетентності дитини	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість	Бали	Кількість	Бали
Має розширений словниковий запас	18	85,71	13	61,9
Виявляє самостійність, ініціативу та творчість	19	90,48	15	71,43
Має добре розвинену дрібну моторику; рука готова до письма	20	95,23	18	85,71
Має добре розвинену увагу, уяву, пам'ять, логічне мислення	19	90,48	17	80,95
Дає розгорнуту відповідь на запитання	17	80,95	16	76,19
Чітко формулює свої думки, складаючи розповідь (описову або з власного досвіду) за зразком вихователя	16	76,19	14	66,67
Веде діалог або полілог на запропоновану тему з іншими дітьми та вихователем	18	85,71	12	57,14

Вміє працювати у колективі, допомагає товаришам	20	95,23	15	71,43
Віддає перевагу завданням, які носять проблемний характер	16	76,19	14	66,67
Уміє планувати роботу і діяти відповідно до плану	16	76,19	15	71,43
Поважає товаришів та дорослих	19	90,48	18	85,71

Як видно з таблиці, в експериментальній групі діти, мають середній бал – 86, у контрольній групі – 70,8. У ході проведення констатувального етапу педагогічного експерименту ми виявили, що у дітей з експериментальної та контрольної групи показники відрізняються у 15 балів.

У той час, коли діти експериментальної групи займалися за освітньою ситемою А. Цимбалару «Світ чекає крилатих», для дітей контрольної групи було проведено заняття за допомогою казкотерапії. Казкотерапія – це напрям психології, що використовує ресурси казок для вирішення цілого ряду завдань: виховання, освіта, розвиток та корекція мовлення мовлення, розвиток особистості та корекція поведінки [19]. Основний акцент зроблено на поповнення словникового запасу, покращення емоцій дітей засобами словами та прикладу казкових персонажів. Спостерігаючи за дітьми контрольної групи у ході експерименту ми побачили, що такої ефективності словникового розвитку у дітей не було досягнуто. У більшості дітей був поганий настрій, антипатія, не бажання спілкуватися з іншими, брати участь у ігровій діяльності тощо (результати відображені у таблиці 2.2.3.). Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні проблеми наступності і перспективності в роботі з розвитку словника дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Отже, систематичне та цілеспрямоване використання освітнього проекту «Світ чекає крилатих» робить розвиток словника дітей більш ефективним, допомагає розвинути усі вищі психічні функції, розвитку

фонетико-фонематичних процесів, сформованості звуковимови, граматичного ладу мовлення, сприяє швидшому та глибшому засвоєнню навчального матеріалу, дає дітям змогу розвивати комунікативні здібності та мовленнєву ініціативу [18].

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі нами було вивчено та проаналізовано вплив наступності у розвитку словника дітей старшого дошкільного віку та молодшого шкільного віку, досліджено засоби та методи розвитку словника дітей.

1. Збагачення словника новими лексичними одиницями; засвоєння дітьми раніше невідомих слів, а також відкриття нових значень деяких слів, уже наявних у їхньому лексиконі. В першу чергу, збагачення словника відбувається за рахунок загальноповсякденної лексики (назви предметів, ознак і якостей, дій, процесів та ін.). Закріплення й уточнення словника пояснюється тим, що у дітей слово не завжди пов'язане безпосередньо з предметом. Діти часто не знають точного найменування предметів. Тому сюди входять поглиблення розуміння вже відомих слів, наповнення їх конкретним змістом, на основі точного співвіднесення з об'єктами реального світу, подальшого оволодіння узагальненням, яке в них виражено, розвиток вміння використовувати в мовленні загальноповсякденні слова.

Активізація словника. Засвоювані дітьми слова діляться на дві категорії: пасивний словник (слова, які дитина розуміє, пов'язує з певними уявленнями, але не вживає) і активний словник (слова, які дитина не тільки розуміє, але активно, свідомо при всякому зручному випадку вживає в мові). При роботі над розвитком словника старших дошкільнят важливо домагатися того, щоб нове слово увійшло в активний словник дітей.

2. Досліджуючи інноваційний підхід до розвитку словника дітей старшого дошкільного віку та молодшого шкільного віку, нами встановлено, що завдання, які представлені у проєкті «Світ чекає крилатих», збагачують словниковий запас дітей, стимулюють розвиток творчих здібностей, забезпечують стійку мотивацію до отримання знань, до

пізнання нового.

3. У процесі експериментального дослідження стану сформованості мовленнєвих процесів у старших дошкільників за допомогою інноваційного підходу, нами було виявлено, що у дітей старшого дошкільного віку недостатній рівень розвитку мовлення. Це свідчить про необхідність організації роботи з розвитку словника дітей, також експеримент підтвердив, що використання інноваційного інтегрованого проєкта «Світ чекає крилатих» робить навчання дітей більш ефективним, збагачувати словниковий запас, допомагає розвинути усі вищі психічні функції, розвитку фонетико-фонематичних процесів, сформованості звуковимови, граматичного складу мовлення, сприяє швидшому та глибшому засвоєнню навчального матеріалу, дає дітям змогу розвивати комунікативні здібності та мовленнєву ініціативу, є чудовим стимулом і предметною опорою до складання невеликих казок, творчих розповідей, розучування віршів тощо.

Досліджуючи особливості розвитку словника старшого дошкільного віку, нами була розроблена методика використання освітньої програми «Світ чекає крилатих», яка допомагає збагачувати словниковий запас у дітей. Такі вміння і навички закладають фундамент учбової діяльності майбутніх школярів. Діти відрізняються багатим словниковим запасом, фантазією і уявою, активним прагненням до творчої діяльності, бажанням експериментувати, винаходити. У них добре розвинене просторове, логічне, математичне, асоціативне мислення, пам'ять, що є основою інтелектуального розвитку і показником готовності дитини до навчання у школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах. К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. 440 с.
2. Алексеева М. М. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников. М. : Издательский центр «Академия», 2000. 400 с.
3. Кольцова М. М. Ребенок учится говорить. М. : 2019. 192 с.
4. Руденко Ю. А. Збагачення словника дітей дошкільного віку експресивною лексикою засобами української народної казки. Одеса. 2003. 21 с.
5. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
6. Словниково-логічні вправи [Електронний ресурс] : [веб-портал]. Режим доступу: <http://man-osvita.org.ua/sites/default/files/>.
7. Шевцова Л.С. Формування мовленнєвої компетентності у процесі засвоєння лексикології. Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. Випуск дванадцятий. Частина І. С. 51-57.
8. Базовий компонент дошкільної освіти. *Нова редакція*. Київ. 2012.
9. Венгер Л. А. «Восприятие и обучение (дошкольный возраст)». М. 2009.
10. Рібцун Ю. В. Словничок для діточок: пароніми : метод. посіб. К. Світич, 2012. 136 с.

11. Рібцун Ю. В. У саду і на городі : дидакт. Гра. *Дошкіль. виховання*. 2000. № 8. С. 25.
12. Соботович Е. Ф. Психолінгвістическа структура речевої діяльності и механізми ее формирования. К. : ИЗМН, 1997. 44 с.
13. Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок дошкільного навчального закладу : [затв. наказом М-ва освіти і науки України від 11 верес. 2002 р. № 509] : (2-ге вид., доповн.). *Дошкіль. виховання*. 2002. № 10. С. 29–31
14. Тищенко В. В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років : поради батькам. К.: Літера ЛТД. 2006. 128 с.
15. Українське дошкільля: програма розвитку дитини дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець. 2012.
16. Фомичева М. Ф. Воспитание у детей правильного звукопроизношения : практикум по логопедии : учеб. пособие для учащихся пед. уч-щ по спец. № 03.08 *Дошк. воспитание*. М. : Просв., 1999. 239 с. : ил.
17. Щедровицкий Г. П. Система педагогических исследований (методологический анализ). *Педагогика и логика*. М., 2003.
18. Базова програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» та ін. К., 2012.
19. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» К., 2010.
20. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. К. : Просвіта, 2001. 416 с.
21. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6-ти т. Т. 2. М. : Педагогика, 1982. 504 с.
22. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. К. Академвидав, 2013. 464 с.
23. Чабан О.В., Кравченко В.О. Особливості збагачення словникового запасу учнів молодших класів // *International scientific innovations in human life. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom.

2021. С. 395 – 399/ <https://sci-conf.com.ua/iv-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-international-scientific-innovations-in-human-life-20-22-oktyabrya-2021-goda-manchester-velikobritaniya-arhiv/>

24. Чабан О.В. Авторські школи як середовище реалізації інноваційного освітнього потенціалу // <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4341/3838>

25. "Світ Чекає Крилатих" - Сайт Освітньої системи А.Цимбалару // <https://svitchekaiekrylatykh.com/>

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Кравченко Вікторія Олександрівна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;
 - надавати згоду на:
- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
 - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

27 вересня 2021
(дата)

_____ Кравченко В.О.

**Конспект тематичного заняття з розвитку мовлення
для дітей старшого дошкільного віку
«Малятам про звіряток»**

Мета:

Звукова культура мови-вправляти дітей у звуковимові, розвивати мовне дихання, за допомогою скоромовок;виховувати інтонаційну культуру,силу голосу. Розвивати мовний слух ,підбираючи рими. Виховувати інтерес до слова і його значення.

Грамматика-продовжувати вчити підбирати спільнокореневі слова-назви тварин, ,складати речення з трьох слів(прикметник,іменник,дієслово) ,узгоджуючи в числі, за опорними картками. Розвивати вміння дітей складати речення з вставними словами(я не проти,я згоден).

Зв'язне мовлення-привчати дітей висловлювати думки живо,послідовно,обґрунтовуючи відповідь.

Словникова робота-продовжувати роботу над активізацією словника-назв

тварин:ведмідь,ведмежа,ведмежатко,ведмедиця,ведмедик,лисиця,лиска,лисе ня,лисенятко,вовк,вовчик,вовчисько,вовчєня,вовчиця,вовчище; складних слів-прикметників: рудо хвоста,довговухий,товстопузий,косоокий,швидконогий.

Ввести в словник дітей нове слово-бурмило.

Попередня робота-бєсїди, мультипрезентації, розглядання картин,читання казок,віршїв та оповїдань про диких тварин. Розучування правил гри-«Зрозумїй мене.» Вивчення скоромовок.

Обладнання та матерїал : картки-пазли з складними словами,опорні картки для складання речення,маски тварин,їграшки-вовк,ведмїдь та лисиця,зїрки з словом написаним по складам,медальїони на стрїчках трьох кольорїв, телевізор для вїдтворення запису музики,навушники.

(Діти сидять на килимку в колі. В середині кола лежить зірка з закріпленими на ній різнокольоровими стрічками з цифрами за кількістю дітей.)

Вихователь: Діти, я знайшла ось таку зірку і хочу попросити у вас дозволу називати вас «зірочками». Хто згоден, візьміть собі по черзі промінчик і обґрунтуйте своє рішення, використовуючи слова— «Я згодна, мені ця ідея до душі, домовились, я не проти... і т.д. Наприклад: (вихователь простягає промінчик стрічку від зірки до себе, дає приклад) Мені ця ідея до вподоби, бо зірка таємнича, незвідана, всім цікава.

(Діти: по черзі беруть і простягають до себе стрічку-промінчик, обґрунтовують свою відповідь.)

Вихователь: Наша зірка засяяла. Я не просто заговорила про зірки. Нас запросили прийняти участь у зірковому шоу «Малятам про звіряток», що на каналі 1 + 1. Хочете прийняти участь? Для цього треба пройти кастинг. Треба заробити певну кількість зірочок, які ми отримаємо за вірні відповіді. За назвою програми ви вже зрозуміли що мова піде про диких тварин.

I завдання: За кольором промінчика об'єднайтеся в команди, знайдіть в групі іграшку з такою ж стрічкою і дайте якомога більше відповідей на питання: «Хто це?»

(Діти шукають іграшки-вовк, ведмідь, лисиця- підбирають спільнокореневі слова: це – ведмідь, ведмедик, ведмежа ... вихователь фіксує слова на папері.)

Вихователь: А ще ведмедя називають «Бурмило». Давайте вимовимо це слово разом і голосно. Зірочка Оленка скажи це слово пошепки, зірочка Олег скажи це слово по складам, зірочка Світланка скажи це слово з акцентом, а тепер по нотах.

Вихователь: Ми впорались з завданням і отримуємо нашу першу зірочку(діти кладуть зірку в умовлене місце)

II завдання: «Підбери риму»

Вихователь: До названих вами слів треба придумати риму. Я почну, а ви продовжіть, наприклад –лисиця – руда ... , а ви продовжуєте-сестриця.

(діти відповідають)

Ви впоралися з завданням, отримайте другу зірку.(діти кладуть другу зірку з першою по типу пазлів)

III завдання: «Склади речення».

Вихователь: Команда займає столи за кольором стрічки, а кожен гравець бере картку за номером що в нього на стрічці (за рівнями розвитку). Команді треба скласти одне речення використовуючи картку-підказку. Хто буде відповідати-треба домовитись між членами команди.

(На столі три картки 1 – колір, 2 – тварина, 3 – слово дія, яке треба прочитати. Гравці складають речення,узгоджуючи у роді і числі)

Білі зайчата стрибають

Руда лисиця полює

Бурий ведмідь спить

Вихователь: За виконане завдання ми отримуємо наступну зірку.

(діти продовжують складати пазл з зірочок)

Вихователь: А зараз – музична пауза. Запрошую на танцпол. Але у нас дрес-код: всі повинні бути у масках диких тварин. Виберіть собі маску та пригадайте про цю тварину скоромовку. Ми прочитаємо їх в стилі реп.

(Вихователь дає приклад, діти промовляють за прикладом, потім наступний з дітей дає приклад, діти повторюють.)

IV завдання: «Зрозумій мене».

(Вихователь об'єднує дітей у дві команди. Вони сідають на стільці, які стоять в рядок,на проти один одного . У однієї команди навушники)

Вихователь: Команди грають по черзі. Перша команда одягає навушники і гравці відвертаються один від одного. Перший гравець бере картинку, розглядає, плескає по плечу наступного гравця, той повертається, знімає навушники. Перший повідомляє другому про тварину, яка зображена на малюнку, не називаючи його, другий гравець відгадує, плескає по плечу наступного гравця і так далі. Повторювати фразу попереднього гравця не можна.

(потім гра друга команда)

Вихователь Дуже добре ви впорались з завданням і отримуємо зірку.(діти доповнюють пазл)

V Завдання: «Складні слова».

Вихователь: Треба відгадати зашифроване складне слово (довговухий, косоокий, рудо хвоста, товстопузий, швидконогий).

З цим завданням ви теж впорались, тож отримуєте ще одну зірку. Ось і настала вирішальна мить. Зараз ми узнаємо чи пройшли ми кастинг на зіркове шоу «малятам про звіряток »давайте прочитаємо, що написано на зірочках?.

Діти : читають - «За-про-шу-є-мо»

Вихователь: Я вас вітаю! В народі кажуть «Кожна лисичка свій хвостик хвалить». Хай і так, але ви у мене молодці, майбутні зірки і заслужено отримали це запрошення.

1 Зайчик зиму зимував

білу шубку зодягав.

2 У ведмедя ведмежата

Виглядять не хочуть з хати

3 У вовка і у вовчиці

Очі наче блискавиці

4 По бревну бобри бредуть

Білці бублики несуть

5Ласі лисоньки сестрички

Миють лапки миють личка

6 Довелося бачить лосю

як болото розлилося

7 засмутився їжачок

вовна в нього з голочок

8 барабанить дріб,ю білка-
добре стрибаю по гілках

Додаток В

Тема. Навчальний предмет «Українська мова». Підготовка до письма: організація робочого місця, приладдя (зошит, ручка, олівець). Сітка зошита.

Очікувані результати навчання: показники розвитку здобувача освіти, виражені в навчальних діях

Учитель пояснює, що вивчення предмета «Українська мова» дозволить успішно користуватися мовою у процесі спілкування, пізнання довкілля, у навчальних і життєвих ситуаціях і наводить приклади.

	Комплекс 1
	<p>Фізхвилинки на заняттях з української мови та всіх інших навчальних предметів можна проводити під аудіозапис пісень, які вивчають протягом тижня на заняттях з музичного мистецтва і подано в презентації.</p> <p>Пісні діти вчать протягом тижня з голосу під час виконання танцювальних і фізичних вправ, які показує вчитель. Це додатково розвиває дихання дитини.</p>
	<p>Учитель може пропонувати учням дихальні вправи.</p> <p>Вправа 1. Секундний видих. Вдих носом, видих через рот. Вправу виконуємо повільно, повторюємо 3-4 рази.</p> <p>Вправа 2. Секундний видих. Вдих носом, затримка дихання,</p>

повільний видих. Повторюємо вправу 3-4 рази.

Гімнастичні вправи для м'язів шиї, тулуба, рук і ніг.

*В. п. – вихідне положення

1 вправа. В. п. – осн. стійка,

ноги на рівні тазових суглобів, руки на поясі, малюємо носиком «посмішку» праворуч-ліворуч (по 8 р.); нахиливши голову трохи вперед, малюємо «посмішку» маківкою, по чергово праворуч-ліворуч (по 8 р.).

2 вправа. В. п. – осн. стійка,

ноги на ширині плечей, руки в сторони долонями вгору /вказівний палець – назад/, «закручуємо» долоньки вниз і знову вгору, але вивернувши їх у протилежному напрямку (10-12 р.).

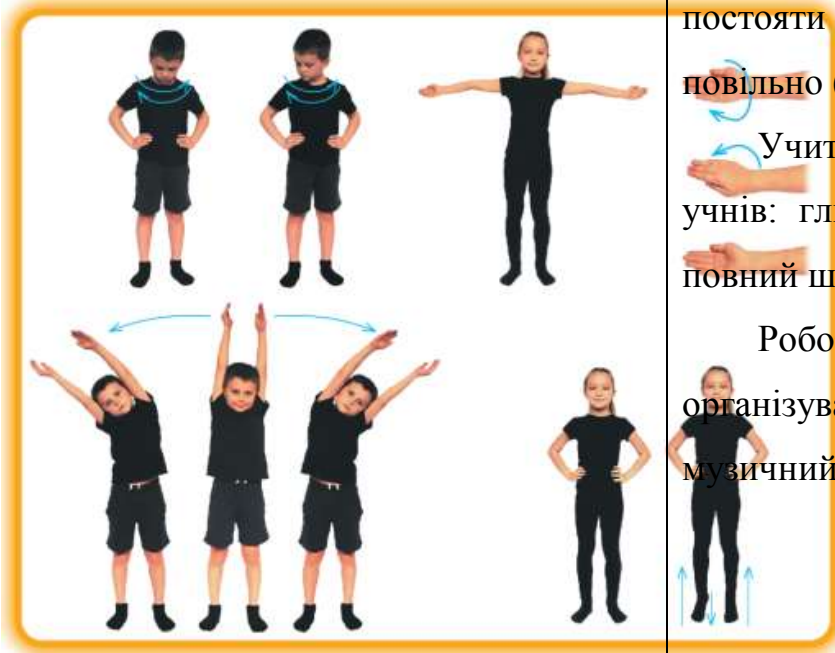
3 вправа. В. п. – осн. стійка,

ноги на ширині плечей, дві руки вгорі як продовження тіла /«промінчики»/, нахили праворуч-ліворуч разом з руками, повільно (по 8-10 р.).

4 вправа. В. п. – осн. стійка,

ноги на рівні тазових суглобів, руки на поясі, стати навшпиньки,

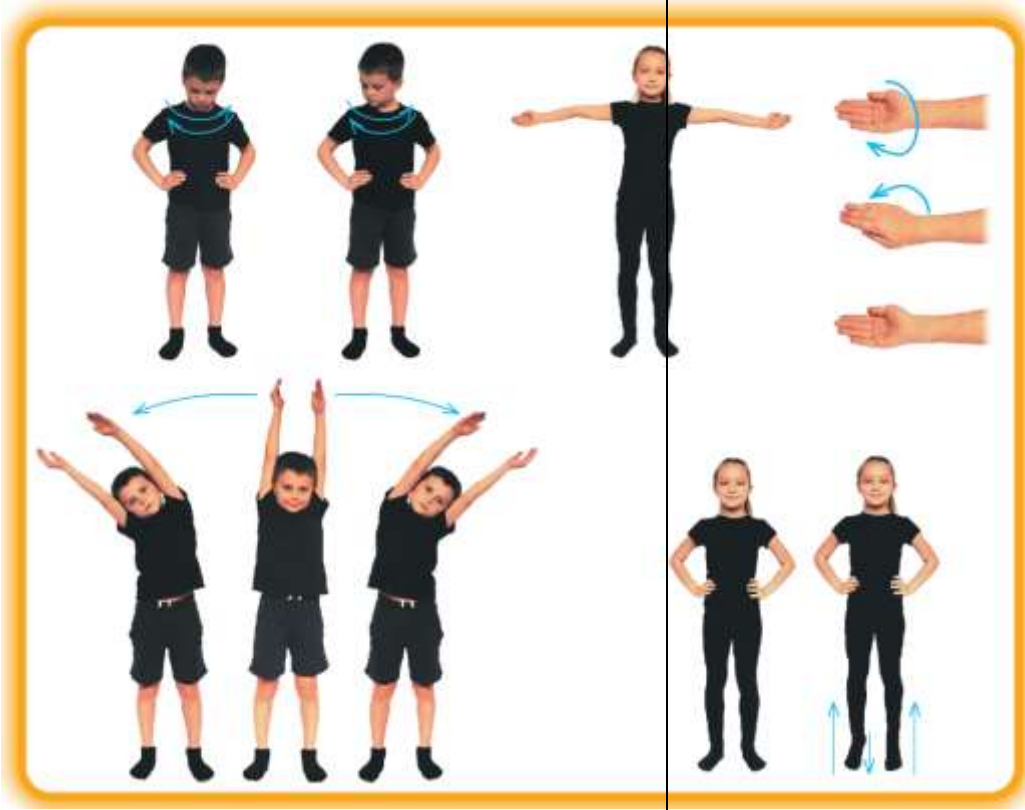

постояти 3-5 с та опуститися повільно (від 8 до 12 р.).

Учитель слідкує за диханням учнів: глибокий повільний вдих, повний шумний видих.

Роботу учитель може організувати за презентацією під музичний супровід.

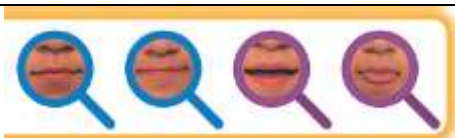
Гімнастика для очей.

Перед виконанням вправ рекомендовано «Пальмінг» – прогрівання очей теплом власних долонь, розігрітих швидким потиранням та масаж трьома пальцями (вказівним, середнім,

безіменним) легкими рухами брів, вилиці під очима, крил носа, перенісся, скронь, вушок та за вушками, область шиї ззаду.

Усі вправи виконують без окулярів. М'язи обличчя мають залишатись нерухожими. Рухаються лише очі. Вправи необхідно виконувати без напруги й різких рухів. Діапазон рухів від 0,5 м до 1,5 метра. Орієнтиром для учнів може бути ширина класної дошки, тому в посібнику-журналі стрілки зображено на малюнку дошки. Кожну вправу починають і закінчують кліпанням в швидкому темпі, яке розслаблює м'язи очей. Рухи під час кліпання легкі, як «помах крил метелика».

Дітям пропонують рухати очима (праворуч, ліворуч, угору, вниз) за стрілкою на всю величину шкільної дошки по 4-8 разів, діапазон руху максимальний. Роботу учитель може організувати за презентацією.

Артикуляційні вправи.

Виконують сидячи; кожну вправу

виконують 3-4 рази, збільшуючи кількість повторень протягом навчального року.

Вправи для губ (синя лупа)

(Діти посміхаються, але утримують губи так, щоб зубів не було видно)

Вправи для язика
(фіолетова лупа)

Рот трохи відкритий.
Витягувати і ховати язик.

Роботу учитель може організувати за презентацією.

Пальчикова гімнастика.

Виконувати вправи слід повільно, спокійно, без напруження, в розслабленому стані від 3 до 5 разів.

Дітям пропонують виконати пальчикову гімнастику за зразком.

По черзі згинати пальці до долоньки, починаючи з мізинця. Потім великим пальцем торкнутися всіх інших – «будити». На слові «враз» кулачок різко розтулити, широко розсунувши пальці.

*Задрімав мізинчик трішки,
безіменний – «стриб!» у ліжку,*

*а середній вже лежить,
вказівний давно теж спить.*

*Вранці всі схопились **враз** – в
школу діткам бігти час!*

Педагог стежить за
правильним розміщенням кистей
рук дітей і правильністю
виконання вправ.

Учитель може пропонувати
цю гімнастику перед початком
письма або після довготривалого
письма речень, тексту.

Заняття 1

Тема. Навчальний предмет «Українська мова». Підготовка до письма: організація робочого місця, приладдя (зошит, ручка, олівець). Сітка зошита.

Учитель повідомляє, що зараз
відбудеться заняття з української мови
та запрошує дати відповіді на
запитання, які можуть виникнути у
лаксиків:

Чому важливо знати мову?

Що вивчають на заняттях з
української мови?

Яке шкільне приладдя для цього
потрібне?

З яких ліній складається
розліновка зошита та як в ній писати?

Увага! Запитання формулюють на
основі календарного плану. Запитання
відображають мету заняття, план

розгортання його основної частини.

Педагог дає можливість кільком учням висловитись і запитує учнів:

Чи можете ви повністю, детально відповісти на можливі запитання лаксиків?

Що вам для цього треба дізнатись самим?

Як ви можете про це дізнатись?

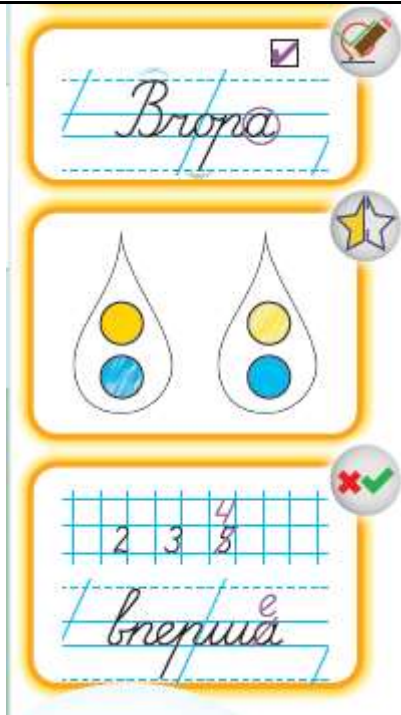
Учитель пропонує підготуватись, щоб дати відповіді на запитання лаксиків і запрошує попрацювати з журналом.

Орієнтовні запитання і завдання за малюнком на с. 2-3 посібника-журналу.

Які, зображені у посібнику діти (як це видно з малюнків у хмаринках від їхніх голівок), дадуть відповідь на запитання вчителя про те, де і коли нам потрібне знання української мови? (для спілкування по скайпу, письма SMS-повідомлень).

Учитель пропонує дітям позначити (зразки позначень подано на с. 4 на полі; вчитель звертає увагу дітей на те, як само позначати пташкою, обводити тощо) їх зображення олівцем червоного кольору (на заняттях з математики діти позначатимуть певні зображення на

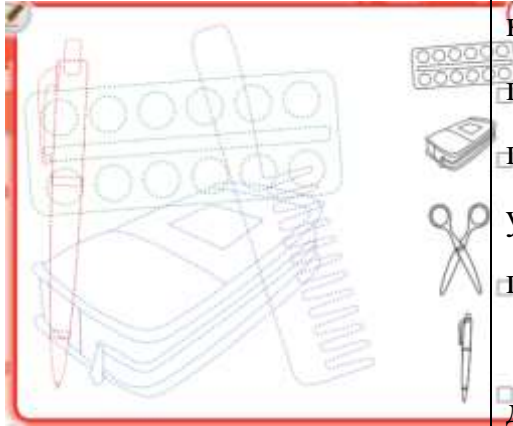
цьому ж малюнку синім олівцем, а на заняттях зі всесвіту – зеленим, щоб не плутатись у позначеннях) і пояснити свій вибір. Потім навести власні приклади, коли в житті нам потрібні знання з української мови.

Також на прикладах поданих на полі на с.3 учитель пояснює, як треба закреслювати – однією лінією з верхнього правого до нижнього лівого кута зображення і чому бажано закреслювати саме так – щоб посібник-журнал і зошит були охайними тощо, як виправляти помилки, з'єднувати лінією, робити два зображення однаковими.

Педагог продовжує роботу за малюнком за запитанням:

Які із зображених на малюнку класної кімнати шкільних речей знадобляться на заняттях з української мови (комплект букв, ручки, комп'ютер, дошка, книги ...)?

Учитель пропонує дітям позначити їх зображення стікером червоного кольору (на заняттях з математики діти позначатимуть певні зображення на цьому ж малюнку синім стікером, а на заняттях зі всесвіту – зеленим, щоб не плутатись у позначеннях).

Якщо пише
правою рукою лівою
рукою

Учитель пропонує дітям викласти на парту зі свого портфеля/рюкзака/наплічника речі, які потрібні, на їхню думку, на заняттях з української мови та назвати їх, пояснити їх призначення.

Після цього учитель запрошує дітей попрацювати над верхнім (першим) завданням на сторінці з білим номером у пазлі.

Педагог пропонує розглянути зображені на малюнку праворуч речі та дати відповіді на запитання:

Що зображено ліворуч пунктирними лініями? (пігулки, пенал, гребінець, ручка)

Чи є ті самі речі на малюнку, що і на вашій парті? Які саме?

Що, на вашу думку, «зайве» у школі? (гребінець).

Чому ви вважаєте це зображення зайвим?

Для чого використовують гребінець?

Якого кольору лінія, якою зображено гребінець?

Що зображено ліворуч кольоровими лініями, а що праворуч чорними?

Що можете сказати стосовно

розміру цих зображень?

Позначте праворуч пташкою в клітинці зображення того, чого немає ліворуч (ножиці).

На якому занятті ми користуватимемося ножицями?

Як треба ними користуватись?

Чому важливо передавати ножиці закритими та кільцями вперед і тримати посередині парти?

Які ще шкільні речі зображено?

Для яких занять можуть знадобитись зображені шкільні речі?

Назви ті, що потрібні на заняттях з української мови (ручка).

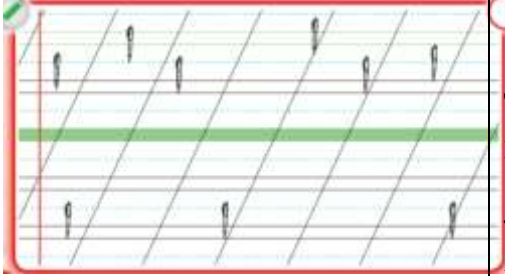
Покажіть ласикам, як правильно тримати ручку?

Чому важливо навчити їх правильно тримати ручку?

Учитель організовує практичну роботу з відпрацювання вміння тримати ручку під час письма за малюнками на форзаці (для тих, кому зручно тримати ручку правою, і тих – кому лівою рукою).

Учитель пропонує дітям позначити на малюнку на с. 2-3 ту частину дошки на зображенні класної кімнати, яка підготовлена для занять з української мови.

	<p>Педагог проводить роботу за запитаннями:</p> <p>Чи є така частина дошки у нашому класі?</p> <p>Що допомогло визначити цю частину дошки? (розліновка)</p> <p>Чим ми писатимемо на дошці?</p> <p>Учитель демонструє, як користуватись крейдою і губкою або маркером.</p> <p>Учитель запрошує дітей розглянути зображення сторінок шкільних зошитів на полі посібника с. 2 (зліва) і позначити («пташкою», хрестиком тощо) зображення сторінки з розліновкою, на якій пишуть на заняттях з української мови.</p> <p>Учитель просить дітей знайти та показати серед викладених з портфеля/рюкзака шкільних речей зошит з такою самою розліновкою (в косу лінію), в якому вони писатимуть на заняттях з української мови.</p>	
	<p>Учитель пропонує дітям допомогти ласикам дізнатись про назви ліній у розліновці. Він називає лінії за поданими у посібнику-журналі кольорами: робочий рядок (між двома суцільними зеленими лініями), основні лінії робочого рядка (якщо зошит</p>	

розташувати як класну дошку – вертикально): верхня (суцільна зелена), нижня (суцільна зелена); допоміжні лінії – допоміжна надрядкова (блакитна пунктирна), допоміжна підрядкова (блакитна пунктирна), похила (чорна суцільна).

Учитель пропонує розфарбувати у певний колір (за вибором учнів) зображення ручки, яка починає писати від кожної із названих учителем ліній: на робочому рядку, на верхній допоміжній, на нижній основній, на похилій, на нижній основній, на верхній основній (учитель може називати не по порядку зображення ручок).

Педагог пропонує визначити, який рядок розфарбовано у зелений колір (робочий рядок, у якому діти будуть писати).

Педагог пропонує знайти та розфарбувати робочий рядок у розліновці нижче.

Учитель запрошує учнів розфарбувати у певний колір зображення ручки, яка починає писати з початку, з кінця та з середини (відносно початку та кінця рядка) робочого рядка; відносно верхньої та

	<p>нижньої його ліній.</p> <p>В кінці усіх занять, у тому числі з інших навчальних предметів, учитель запрошує дітей розказати ласикам (ролі ласиків можуть виконувати учні, можна пропонувати зображення ласиків із індивідуальних боксів або на мультимедійній дошці чи на екрані) про все, про що дізнались на цьому занятті.</p> <p>Педагог запрошує учнів пояснити ласикам те, про що вони дізнались на занятті (чому важливо знати мову, що будемо вивчати на заняттях з української мови, яке шкільне приладдя нам для цього потрібне, з яких ліній складається розліновка зошита та як в ній писати).</p> <p><i>Увага! Цей етап заняття будується на основі календарного плану. Відповіді дітей мають розкривати тему заняття.</i></p> <p>Педагог запитує, чи можуть діти пояснити ласикам виконання кожного завдання, яке опрацьовували на занятті і пропонує зафарбувати кружечки у кожному завданні на цій сторінці повністю, якщо вони готові пояснити ласикам його виконання; половину кружечка, якщо треба ще трохи</p>	
--	---	--

підготуватись і не зафарбовувати, якщо треба ґрунтовно підготуватись.

Увага! Важливо, щоб діти не приховували проблеми, що виникають під час виконання певних завдань. Задача вчителя стимулювати дитину до того, щоб вона прагнула з'ясувати сутність завдання, «щоб легко пояснити його виконання лексику».

Якщо у класі є діти, які не зафарбували кружечки повністю (учитель проходить між рядами і з'ясовує це без озвучування), то він пояснює, що треба робити щоб всі діти могли пояснити лексикам певні завдання (саме ті, де не розфарбовані кружечки) – передусім звернутись за поясненням до однокласника, який може пояснити лексикам, як виконати це завдання. Учитель організовує роботу в парах, групах.

Педагог звертає увагу учнів, що такі завдання вони можуть ще раз виконати самостійно, звернутись за поясненнями до учнів 5 чи 9 класів (які навчались раніше у їхнього вчителя) на перерві, а також попросити пояснень у вчителів або вдома у батьків, інших дорослих, і всі охоче йому допоможуть навчати лексиків.

Усі наступні заняття з української мови та інших навчальних предметів учитель завершує аналогічно.

Увага! Завдання з наведення, розфарбовування малюнків (наприклад, на с.4 наведення зображень з кольорових ліній і розфарбовування зображень праворуч з чорних ліній) учні можуть починати на занятті та закінчувати роботу у другу половину дня тільки за бажанням.

Вправа «Словник дієслів»

Мета: перевірка наявності у словнику дитини дієслів, а також для збагачення дієслівного словника

Обладнання: 5-6 карток з зображенням тваринного світу

Хід гри: запропонуйте їй відповіді на такі запитання:

Хто як пересувається?

курка (дзьобає);

заєць (стрибає);

корова (жує);

птах (літає);

собака (гризе, відкушує);

змія (плазує);

кішка (злизує).

кінь (скаче);

Що можуть робити ці

риба (плаває).

тварини?

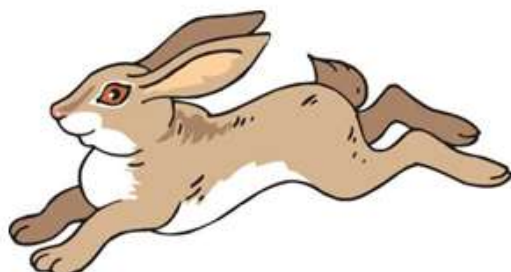
собака (гавкає, грає,

Хто як їсть?

кусається, лащить, сторожить);

кішка..., вовк..., ведмідь..., тигр..., миша..., орел..., жаба..., змія...

(крадеться, переховується, рятується, вистежує, доганяє, втікає, підстрибує, схоплює, видерся, пірнув, злетів, шкрябається, шелестить, виглядає, спостерігає тощо.)

Вправа «Словник іменників»

Обладнання: макети овочів та фруктів, або картинки, на яких вони зображені.

Хід гри: Спочатку покажіть їх, попросіть усі, а потім назвати їх одним загальним словом. Дитина повинна сказати: банан, яблуко, персик, лимон – це фрукти; огірок, морква, буряк, цибуля – це овочі. Далі називайте їй групи слів уже без опори на наочність.

Зразок:

огірок, помідор, картопля, капуста, морква, буряк, редька, кабачок, баклажан, гарбуз (овочі);

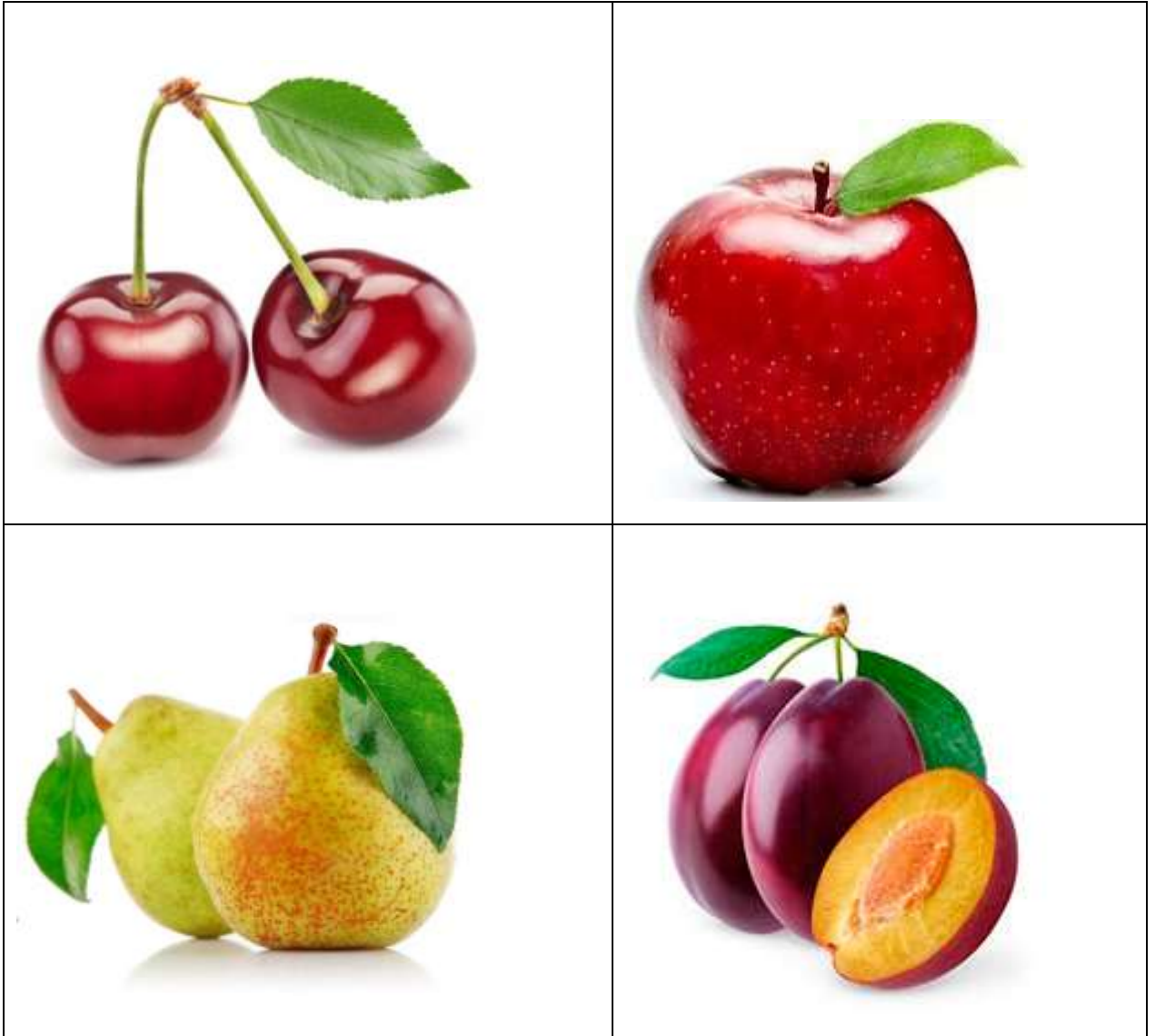
яблука, груша, банан, апельсин, лимон, мандарин, персик (фрукти);

малина, полуниця, суниця, смородина, журавлина, агрус, вишня (ягоди);

лялька, м'ячик, пірамідка, дзига, кубики (іграшки);

корова, коза, вівця, кішка, собака, кінь, кролик (свійські тварини);

лисиця, вовк, заєць, білка, ведмідь, лев, мавпа, слон (дикі тварини);
півень, курка, качка, гуска, індик (свійські птахи);
голуб, ворона, горобець, сова, соловей, орел, папуга, чайка (дикі птахи);
муха, комар, павук, оса, бджола, жук, метелик (комахи

Вправа «Словник прикметників»

Мета: з'ясування наявності у словнику дитини прикметників, а також для збагачення прикметникового словника

Хід гри: Запропонуйте дітям завдання, розраховані на вміння називати ознаки предметів.

Обладнання: картинки або макети зображень продуктів

Які на смак ці продукти?

Цурок, сіль, лимон, цибуля (кислий, солодкий, солоний, гіркий).

Якого кольору ці продукти?

Лимон, апельсин, огірок, помідор, слива, кавун.

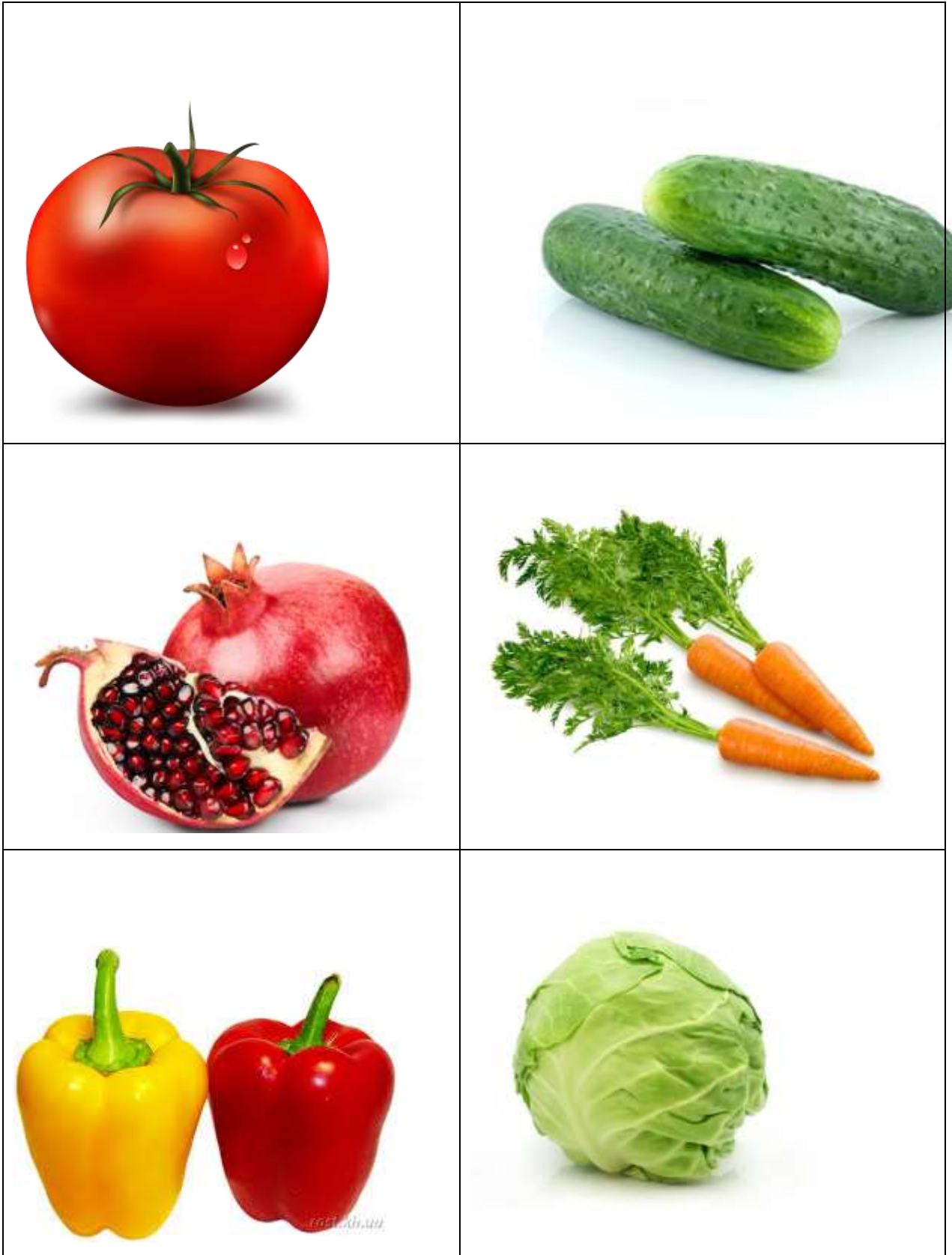
Які основні риси характеру у цих тварин?

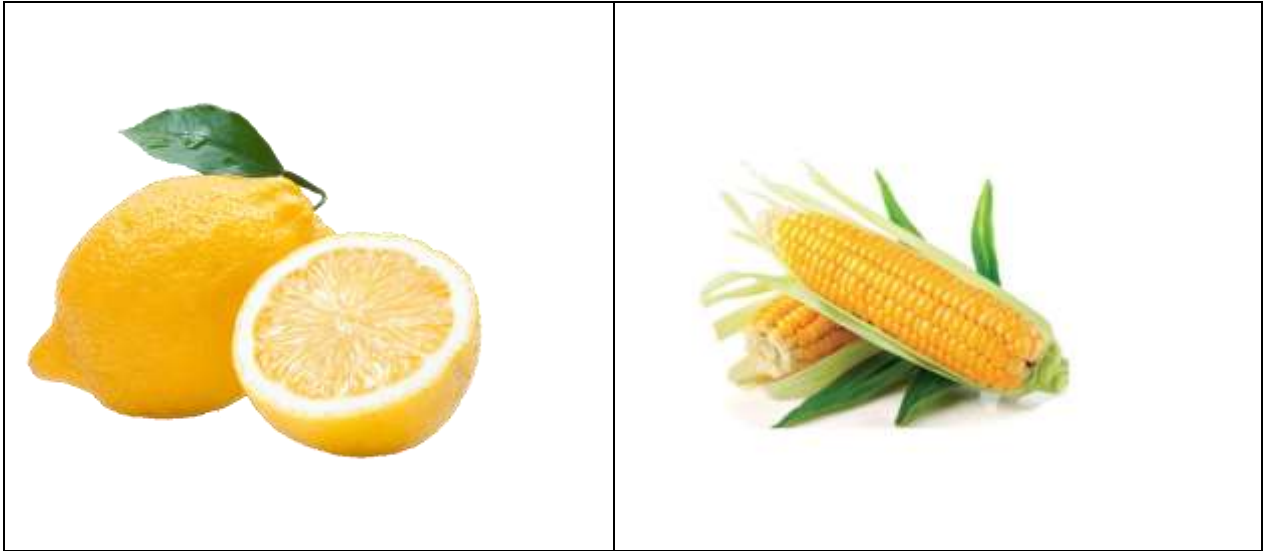
собака (вірна, надійна);

лисиця (хитра, винахідлива);

заєць (полохливий);

ведмідь (неспішний, вайлуватий).

ГРА «ЗГАДАЙ СЛОВО»

Мета: привчати дітей мислити, використовувати отримані знання у різноманітних умовах у відповідності з поставленим завданням;

Хід гри: Вихователь називає ознаки якогось предмета, а діти відгадують, про що мова.

1. Круглий, великий, гумовий, легкий...
(М'яч)
2. Темна, велика, низька, дощова...
(Хмара)
3. Холодна, чиста, прозора, стрімка...
(Вода, річка)
4. Білий, пухнастий, холодний, рипучий...
(Сніг)
5. Блакитне, чисте, безхмарне, прозоре...
(Небо)
6. Добра, хороша, рідна, лагідна, дорога...
(Мама)

Вихователь показує предмет, діти називають його ознаки.

1. Яблуко яке?
(смачне, солодке, соковите...)

2. Рукавички які?

(теплі, вовняні, сині...)

3. Квіти які?

(барвисті, пишні, червоні...)

4. Якою буває погода?

(сонячна, тепла...)

5. Сукня яка?

Складання розповіді (без попереднього читання тексту розповіді)

Мета: осмислювати причинно-наслідкові зв'язки; вживати складносурядні і складнопідрядні речення;

- детально, з деталізацією і повторами розповідати про зміст сюжетної картинки, за допомогою дорослого повторювати зразки опису іграшки, драматизувати уривки із знайомих творів;

- розповідати неймовірні історії;
- активно супроводжувати промовою свою діяльність

Обладнання: сюжетна картинка

Хід гри: 1. Запропонувати дітям розглянути картинку.

2. Поставити питання відповідно до тексту розповіді і формувати відповідь з використанням схеми кожної пропозиції.

3. Попросити послухати вийшов розповідь, який педагог розповідає чітко посхеме, залучаючи до цього увагу дітей.

(Пам'ятати, що кожному слову відповідає певний символ!)

4. Запропонувати двом-трьом дітям переказати вийшов розповідь.

Картинка «У городі»

Текст розповіді за пропозиціями:

1. Сім'я прийшла в город.
2. Діти збирають овочі.
3. Вони віддадуть овочі мамі.
4. Мама зварить з овочів суп.

Питання до пропозицій:

1. Куди прийшла сім'я?
2. Що збирають діти?
3. Кому вони віддадуть овочі?
4. Що мама зварить з овочів?

ЧИЙ «ВІНОК» ДОВШИЙ

Дидактична мета: розвивати мовленнєвий слух; закріплювати вміння визначати останнє слово в реченні; вправляти дітей у складанні речень.

Хід гри: Гравці об'єднуються у дві команди. Ведучий (вихователь) промовляє речення. З останнім словом цього речення потрібно придумати нове, у якому діти знаходять останнє слово і складають із ним речення.

Наприклад: «Сергійко читає книжку». Орієнтовна відповідь учнів: «Книжка лежить на столі». – «Мій сіл чистий». – «Чисті руки – запорука здоров'я». – «Бажаю тобі міцного здоров'я».

Складаючи речення, гравці утворюють «вінок» (стають поряд, узявшись за руки; той хто придумав перше речення, стає першим, поряд із вихователем).

Правила

«Плетуть» вінок протягом 2-3 хв. Учасники іншої команди уважно слухають, фіксують помилки підніманням руки.

Перша команда припиняє «плетсти» вінок, якщо хтось із гравців припустився помилки. Ролі міняються: перша команда слухає і контролює дії другої. Виграє команда, чий вінок є довшим.

ОПОВІДКИ-НІСЕНІТНИЦІ

Мета: вчити визначати тему роздуму вставними конструкціями: «я гадаю», «я знаю», «мені здається», «на мій погляд»; заперечувати невідповідні явища, використовуючи підрядні сполучники «бо», «тому що».

Обладнання: оповідання

Хід гри: Після прослуховування оповідок-нісенітниць діти визначають невідповідності, які вони помітили.

Перемагає той, хто назве їх більше.

1. Влітку яскраво світить сонце, тому діти вийшли на прогулянку. Вони зробили зі снігу гірку й почали кататися на санчатах. Потім зліпили з піску снігову бабу. Ось як весело було дітям!

2. Прийшла осінь, бо почали опадати зелені листочки. Діти пішли на екскурсію до озера. Там вони побачили багато цікавого. На березі озера сиділи два окуні та рак. Коли діти підійшли ближче, то рак і окуні впали прямо у воду. Біля озера росло багато берізок, а на їхніх гілочках заховалися серед зелених листочків гриби. Діти підстрибнули і зірвали кілька грибів. Ось скільки цікавого вони побачили на екскурсії!

ДОДАТОК Д

ГРА «ЗГАДАЙ СЛОВО»

Вихователь називає ознаки якогось предмета, а діти відгадують, про що мова.

1. Круглий, великий, гумовий, легкий...

(М'яч)

2. Темна, велика, низька, дощова...

(Хмара)

3. Холодна, чиста, прозора, стрімка...

(Вода, річка)

4. Білий, пухнастий, холодний, рипучий...

(Сніг)

5. Блакитне, чисте, безхмарне, прозоре...

(Небо)

6. Добра, хороша, рідна, лагідна, дорога...

(Мама)

Маленькі фантазери

Вихователь показує предмет, діти називають його ознаки.

1. Яблуко яке?

(смачне, солодке, соковите...)

2. Рукавички які?

(теплі, вовняні, сині...)

3. Квіти які?

(барвисті, пишні, червоні...)

4. Якою буває погода?

(сонячна, тепла...)

5. Сукня яка?

(нова, чепурна, мова...)

3. ГРА «ДОПОВНИ РЕЧЕННЯ»

Влітку листочки на деревах зелені, а восени...

Зайчик влітку..., а взимку...

Гриби ростуть у..., а огірочки — на...

Риба живе у..., а ведмідь — в...

Цукор солодкий, а лимон...

Вдень світло, а вночі...

ГРА «СКАЖИ НАВПАКИ»

Вихователь називає слово, діти називають протилежне (ознаки предмета).

Вранці - ввечері,

пізно - рано,

мокрый - сухий,

добрий - злий,

твердий - м'який,

чистий - брудний,

шкідливий - корисний,

старий - молодий,

дитячий - дорослий,

кислий - солодкий,

веселий - сумний,

багатий - бідний.

ЗДОГАДАЙСЯ І ПІДКАЖИ

На дошці виставлені малюнки. Педагог називає декілька ознак одного із зображених об'єктів, а діти називають сам об'єкт.

* зелений, ненажерливий... — крокодил;

* хижий, ширококрилий... — орел;

* блискуче, гладеньке... — дзеркало.

* вороняче, сіре... — крило;

ГРА «ХТО УВАЖНІШИЙ»

Вихователь називає слова-назви живих і неживих об'єктів.

Діти, чуючи назву живої істоти, плескають в долоні:

Гойдалка, водій, стіл, собака, лікар, чоботи, продавець, музикант, літак, пенал, метелик, вода, школа, сніг, сир.

ГРА «РОЗВИВАЄМО УЯВУ»

Вихователь пропонує дітям швидко називати:

живе - неживе;

яжке - легке;

тепле - холодне;

високе - низьке;

гарне - негарне;

широке - вузьке;

ГРА «НАЗВИ ЗАЙВЕ»

Вихователь називає ряд слів, діти вилучають зайве:

1) майка, сарафан, панамка, валянки;

2) кулька, кубик, апельсин, яблуко, м'яч;

3) картина, стіл, зошит, кавун;

4) качка, гуска, курка, кіт;

5) автобус, велосипед, машина, літак.

ГРА «ЗГРУПУЙТЕ ПРЕДМЕТИ»

Вихователь на дошці виставляє картинки: вертоліт, метелик, пташка, автобус, човен.

Діти за вказівкою групують (називають):

якщо це транспорт;

2) якщо літають;

3) якщо живі;

4) якщо неживі.

ДІБРАТИ АНТОНИМИ ДО БАГАТОЗНАЧНИХ СЛІВ

Сухий одяг –

Суха погода –

Сухий хліб –

Суха мова –

Сухе літо –

Сухі квіти –

СКАЖИ ЯКИЙ

* Олівець – новий, великий, гарний, ребристий, кольоровий, тонкий, міцний...

* Листок – осінній, жовтий, великий, опалий...

* Квітка – запашна, весняна, лісова, яскрава...

* Річка – швидка, прозора, глибока, чиста, широка...

* Мама – добра, ніжна, мила, лагідна, працьовита...

Вправа «Словник іменників»

Вам знадобляться овочі та фрукти, або картинки, на яких вони зображені. Спочатку покажіть їх, попросіть усі, а потім назвати їх одним загальним словом. Дитина повинна сказати: банан, яблуко, персик, лимон – це фрукти; огірок, морква, буряк, цибуля – це овочі. Далі називайте їй групи слів уже без опори на наочність.

Зразок:

огірок, помідор, картопля, капуста, морква, редька, кабачок, (овочі);

яблука, груша, банан, апельсин, лимон, мандарин, персик (фрукти);

малина, полуниця, суниця, смородина, журавлина, агрус, вишня (ягоди);

лялька, м'ячик, пірамідка, дзига, кубики (іграшки);

корова, коза, вівця, кішка, собака, кінь, кролик (свійські тварини);

лисиця, вовк, заєць, білка, ведмідь, лев, мавпа, слон (дикі тварини);

півень, курка, качка, гуска, індик (свійські птахи);

муха, комар, павук, оса, бджола, жук, метелик (комахи);

дуб, липа, верба, сосна, береза, клен, тополя, каштан (дерева);

ромашка, мак, волошка, гладіолус, тюльпан, чорнобривці (квіти).

спідниця, штани, халат, сарафан, шорти, плащ, куртка (одяг);

майка, труси (білизна);

туфлі, кеди, чоботи, кросівки (взуття);

тарілка, склянка, глечик, вилка, ложка (посуд);

стіл, стілець, диван, шафа, ліжко (меблі);

молоток, сокира, лобзик, пилка, обценьки, дріль (інструменти);

літак, автобус, трамвай, тролейбус, пароплав, метро (транспорт);

Також можна повправлятися і в зворотному порядку. Запитайте у дитини, які інструменти (квіти, свійських птахів тощо) вона знає. Дитина повинна відповісти: «Я знаю такі інструменти: молоток, сокира, лобзик.

Вправа «Словник дієслів»

Для перевірки наявності у словнику дитини дієслів, а також для збагачення дієслівного словника, запропонуйте їй відповісти на такі запитання:

Хто як пересувається?

людина (ходить); заєць (стрибає); птах (літає); змія (плазує); риба (плаває).

Хто як їсть?

курка (дзьобає); корова (жує); собака (гризе, відкушує); кішка (злизує).

Що можуть робити ці тварини?

собака (гавкає, грає, кусається, лащить, сторожить);

кішка..., вовк..., ведмідь..., тигр..., миша..., орел..., жаба..., змія... (крадеться, переховується, рятується, вистежує, доганяє, втікає, підстрибує, схоплює, видерся, пірнув, злетів, шкрябається, шелестить, виглядає, спостерігає тощо.)

Вправа «Словник прикметників»

Для з'ясування наявності у словнику дитини прикметників, а також для збагачення прикметникового словника, запропонуйте їй завдання, розраховані на вміння називати ознаки предметів.

Які на смак ці продукти?

Цурок, сіль, лимон, цибуля (кислий, солодкий, солоний, гіркий).

Якого кольору ці продукти?

Лимон, апельсин, огірок, помідор, слива, кавун.

Які основні риси характеру у цих тварин?

собака (вірна, надійна); лисиця (хитра, винахідлива); заєць (полохливий); ведмідь (неспішний, вайлуватий).

Предмет який?

Запропонуйте дитині назвати якомога більше ознак кожного з перелічених нижче предметів, враховуючи характерні для них ознаки: величину, форму, колір, масу, смак, запах, температуру, матеріал, приналежність.

Лимон, кавун, кішка, заєць, лисиця, стіл, стрічка.

Наприклад, яблуко – червоне, велике, кругле, солодке, смачне, пахуче; пальто – шерстяне, м'яке, тепле, в'язане, бабусине тощо.

Що буває?

Назвати якомога більше предметів, які мають певні ознаки. Наприклад, що буває довгим? (Нитка, стрічка, мотузок, пасок, хвіст, волосся, дорога, річка).

Що буває круглим?

Що буває високим?

Що буває жовтим?

Що буває холодним?

Що буває солодким?

Що буває дерев'яним?

Вправа «Словник прислівників»

Для з'ясування запасу прислівників, а також збагачення мовлення дитини прислівниками, поговоріть з нею про пори року, погоду, розташування предметів у просторі, поведінку різних тварин, ставлячи при цьому питання: як? де? коли?

Наприклад: Як буває на вулиці влітку? (Сонячно, жарко). Як буває на вулиці, коли дощить? (Волого, пасмурно). Як біжить хлопчик? (Швидко). Де лежить іграшка? (Ліворуч) Коли відлітають птахи? (Восени).

Як сказати про поведінку тварин?

Лисиця крадеться... (обережно).

Ведмідь ходить... (незграбно).

Лев дивиться... (поважно).

Слон іде... (величаво).

Черепашка повзе... (поволі).

Миша біжить... (швидко).

Соловей співає... (дзвінко).

Ворона каркає... (голосно)

Приклади відповідей дитини з використанням прислівників.

Дитина відповідає на запитання коли? (про пори року, частини доби, явища): вчора, сьогодні, завтра, післязавтра, вранці, ввечері, вдень, вночі, навесні, влітку, взимку, восени, давно, недавно, незабаром, рано, пізно.

Дитина відповідає на запитання як? (про погодні умови): жарко, холодно, тепло, прохолодно, хмарно, сонячно, темно, мокро, волого, сухо.

Дитина відповідає на запитання як? (про настрій людей): весело, смішно, радісно, спокійно, бадьоро, жваво, сумно, понуро, тужливо.

Дитина відповідає на запитання де? (про розташування предметів у просторі): справа, зліва, прямо, високо (вгорі), низько (внизу), далеко (вдалині), близько (поблизу).

Дитина відповідає на запитання куди? (про напрямок руху): вгору, вниз, вперед, назад, вбік, праворуч, ліворуч, вправо, вліво, вище, нижче, вбік.